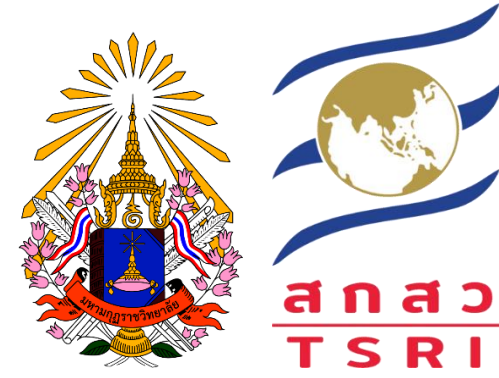

ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักการทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

จรรยาศักดิ์ แพง
และคณะ

2564

รายงานการวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักการทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่
POLICY PROPOSALS FOR STRENGTHENING IN AN ANTI-CORRUPTION
BY ACTIVITIES AND BUDDHIST PRINCIPLES IN CHIANG MAI PROVINCE

จรรยาศักดิ์ แพง
สรวิศ พรหมลี
วรยุทธ สถาปนาศุภกุล

รายงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

POLICY PROPOSALS FOR STRENGTHENING IN AN ANTI-CORRUPTION
BY ACTIVITIES AND BUDDHIST PRINCIPLES IN CHIANG MAI PROVINCE

จรูญศักดิ์ แพง
สรวิศ พรหมลี
วรยุทธ สถาปนาศุภกุล

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง บุคลากรจากสถาบันการศึกษาทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยานาน โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิพรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, และสังคหวัตถุ 4, หลักกรรมวาจาธรรม 4, หลักทิริโอตปปะ, หลักสันโดษ, และหลักสุจริต ส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้น ลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตในองค์กรมากขึ้น สามารถตรวจสอบให้คำแนะนำในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียนนักศึกษาจะพร้อมใจกันในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษาทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกก็จะช่วยกันระดมทรัพยากรระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน 2) การสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดปัญหาอุปสรรคด้านการสื่อสารในองค์กร เกิดองค์ความรู้ 1. เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมเทศน์มหาชาติโดยนำหลักธรรมสุจริตมาเทศนาบรรยายประกอบ รวมทั้งกิจกรรมเทศนาหลักธรรมกับการใช้ชีวิตของนักศึกษาในพิธีปฐมนิเทศรับน้อง 2. เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรในเรื่องของความกระตือรือร้น มีวินัย และมีความรักในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมและได้เรียนรู้ในเรื่องของหลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิ อิทธิบาท 4 บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น สามารถลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตในองค์กรมากขึ้น สามารถตรวจสอบให้คำแนะนำในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกิดข้อเสนอแนะ 2 ข้อ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 1: การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุค

ศตวรรษที่ 21 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรพัฒนารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพุทธศาสนา

คำสำคัญ : 1. ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็ง 2. การต่อต้านทุจริต 3. กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) To study the process of strengthening anti-corruption. by using activities and Buddhist principles in Chiang Mai. 2) To synthesize the process of enhancing anti-corruption by using Buddhist activities and principles in Chiang Mai Province. 3) To prepare policy proposals for strengthening anti-corruption by using activities and Buddhist principles in Chiang Mai. It is a qualitative research. Samples used in research by specific sampling method Personnel from 4 educational institutions, namely Samakhiwittayakanthan School, Mettasuksas School, Mahachulalongkornrajavidyalalai University Chiang Mai Campus and Mahamakut Buddhist University Lanna Campus. The results revealed that 1) Education to strengthen anti-corruption by using activities and Buddhist principles in Chiang Mai. Strengthening anti-corruption by using Buddhist activities and principles such as Dharma principles in daily life. such as Brahmawihan 4, Itthibath 4, Noble Truth 4, and Sangkhawat 4, Laksa Dharma 4, Hiriotappa, Solitude, and Honesty As a result, faculty, staff, staff, students, students have unity. More honesty, faith, and love for the institution Reduce the gap that causes more corruption in the organization. Can check and give advice to work more efficiently. and when organizing public activities Student staff staff will be ready to carry out the activities. For example, the candle parade activity, everyone will participate in activities together. Or various volunteer activities, members will help mobilize resources to raise funds to provide assistance and organize activities together. 2) Synthesis of anti-corruption strengthening processes by using activities and Buddhist principles In Chiang Mai, it was found that there were communication barriers in the organization. Knowledge. 1. A participatory Buddhist learning process was organized, such as the Mahachat Sermon by bringing the principles of honesty to preach. Including preaching activities on the principles of the student life in the orientation ceremony. 2. Knowledge Management (KM) is born. Executives can use the insights from learning from that principle to develop into a system. There was a change in the behavior of personnel in terms of enthusiasm, discipline and love of work by doing activities and learning about the principles of daily life such as the power of 4 personnel at all levels, the executives have access to more staff, personnel and members within the organization. can reduce the gap that causes more corruption in the organization Can check and give advice to work more efficiently. 3) Preparation of policy proposals for strengthening anti-corruption by using activities and Buddhist principles In Chiang Mai, it was found that two recommendations were made: Policy Recommendation 1: Bringing Strengthening Activities and Dharma Principles into Buddhist Education Organizations to Strengthen Anti-Corruption by using activities and Buddhist principles enter the group of educational

institutions and policy recommendations 2. Developing a curriculum for strengthening anti-corruption by using activities and Buddhist principles to the course of teaching to develop future curricula and to adapt to the changing situation of the world in the 21st century. Research Recommendations Strengthening anti-corruption model should be developed. by using activities and Buddhist principles and should promote the creation of networks to strengthen anti-corruption among educational institutions and Buddhist organizations.

Keywords: 1. Policy Proposals for Strengthening 2. Anti-Corruption 3. Activities and Buddhist Principles in Chiang Mai Province

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาจาก พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตล้านนา พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.และดร.สุวรรณ ม่วงนวล ที่ปรึกษาโครงการ ที่ได้ให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด จนโครงการวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนเมตตาศึกษาและโรงเรียน สามัคคีวิทยาทานทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลวิจัยอันเป็นประโยชน์ ประเด็นที่สำคัญต่อการ พัฒนามางานวิจัยมาด้วยความเคารพ

สุดท้ายขอขอบคุณคณะทำงานวิจัยและผู้ประสานงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุนการวิจัยใน ครั้งนี้ประสบความสำเร็จเสร็จสิ้นลุล่วงไปได้ด้วยดี

จรรยาศักดิ์ แพง

หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

26 มกราคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
1.6 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	4
2 แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต	7
2.3 แนวคิดการสร้างเครือข่าย	9
2.4 หลักธรรมทางพุทธศาสนา	16
2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
2.6 สรุปกรอบแนวความคิด	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 รูปแบบการวิจัย	43
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	44
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	44
3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	45
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	45
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	46
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ผลการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	47
4.2 ผลสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	55
4.3 ผลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็ง ในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	58

	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	61
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	62
5.3 ข้อเสนอแนะ	64
บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ภาพการดำเนินงาน	69
ภาคผนวก ข ภาพทำกิจกรรมกลุ่ม	72
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	74
ภาคผนวก ง ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย	77
ประวัตินักวิจัย	79

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตคอร์รัปชันก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศไทยอย่างรุนแรง เกิดการเร่งรัดใช้จ่ายทรัพยากรธรรมชาติ สาธารณะสมบัติ งบประมาณ ฯลฯ การกระจายรายได้และทรัพย์สินที่ไม่เป็นธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้เปิดเผยดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันในรัฐบาลทั่วโลก (Corruption Perception Index - CPI) ในปี 2561 ประเทศไทยได้ 36 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ลดอันดับลงจากปี 2560 ที่อันดับ 96 ของโลก เป็นอันดับที่ 99 ของโลก (BBC ไทย, 2562) นอกจากนั้น องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ได้จัดอันดับ 10 ประเด็นคอร์รัปชันในไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ประเด็นร้อนในสังคม ประเด็นที่เกี่ยวกับความล่าช้า ประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้าง และประเด็นที่รอการแก้ไขระยะยาว การคอร์รัปชันถือเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ขัดขวางกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมซึ่งวัดโดยความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคม (Chansarn, 2013)

ปัจจุบันการคอร์รัปชันดูเหมือนจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ รัฐต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนพัน ๆ ล้านบาท แม้จะมีการสร้างเครือข่ายต่อต้าน สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันดีขึ้นในรอบ 7 ปี แต่ปัญหาคอร์รัปชันเริ่มกลับมาจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเข้ามา ซึ่งปัญหาก็จะเกิดขึ้น ซึ่งประเมินว่าจะรุนแรงในรอบ 3 ปี จากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐบาล ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนพยายามหาช่องว่างในการจ่ายใต้โต๊ะ ซึ่งจากผลสำรวจพบว่า ในเดือน ธ.ค. 2560 เปอร์เซนต์การจ่ายเงินพิเศษ หรือ การจ่ายใต้โต๊ะของเอกชนแก่หน่วยงานรัฐ และนักการเมืองเพื่อให้ได้งาน มีทิศทางเพิ่มขึ้น เฉลี่ยอยู่ที่ 5-15% ของมูลค่างบประมาณลงทุน ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยการจ่ายเงินใต้โต๊ะเท่ากับก่อนหน้าที่มีการทำรัฐประหาร ในปี 2557 ซึ่ง การเรียกเงินสินบนเฉลี่ย 5-15% จะทำให้เกิดความเสียหาย 1-2 แสนล้านบาท (ข่าวสด, 2561)

จากรายงานผลการดำเนินการปราบปรามการทุจริตของสำนักงาน ป.ป.ท. ประจำปี เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 “การกล่าวหา ร้องเรียนการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ ปีงบประมาณ 2561 มีจำนวน 3,196 คดี” จากการสรุปผลการดำเนินการเรื่องร้องเรียน ประจำปี 2560 ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) พบว่า หน่วยงานที่ถูกร้องเรียนให้ตรวจสอบ 5 อันดับแรก คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 17.35% กระทรวงมหาดไทย 15.11% สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 9.96% กระทรวงศึกษาธิการ 4.11% กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2.34% ส่วนจังหวัดที่มีการร้องเรียนมากที่สุด 5 อันดับแรก ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร 13.19% นครราชสีมา 3.19% เชียงใหม่ 2.91% อุบลราชธานี 2.61% นครสวรรค์ 2.59% (กรุงเทพธุรกิจ, 2561) เชียงใหม่เป็นอันดับที่ 3 ของจังหวัดที่มีการร้องเรียนในการทุจริต รองจากกรุงเทพมหานคร และนครราชสีมา และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตจังหวัดเชียงใหม่ มีสถิติเรื่องร้องเรียนเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับทุจริต จริยธรรม จำนวนเรื่องทั้งหมด 47 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เร่งด่วนจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มี

ประชาชนจากทั่วทุกมุมโลกเดินทางเข้ามา หากปล่อยให้การทุจริตคอร์รัปชันยังเป็นปัญหาอยู่ จะนำไปสู่ภาพพจน์ที่ไม่ดีอันจะเป็นผลเสียต่อการธุรกิจหลายๆ อย่าง โดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยว

การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตนั้นจะเกิดผลได้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชนไปจนถึงระดับชาติ ซึ่งกระบวนการและวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เกิดจากการประกาศเจตนารมณ์ของสมาชิกชุมชนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในพื้นที่ของตน ซึ่งมีการเข้าร่วมในรูปแบบจิตอาสา จนเกิดเป็นองค์กรชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ถือเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จ ที่ทำให้เกิดการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต (ชุมแพ แสนยะบุตร, 2560) หน่วยงานภาครัฐเองก็ต้องมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ มีสมรรถนะสูงยึดหลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยม ความซื่อสัตย์สุจริต ความมั่งคั่ง และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, 2561–2580) สร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน พร้อมทั้งสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12)

งานวิจัยเรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ นี้ เป็นการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมอบรมและสร้างเครือข่ายในการสร้างความเข้มแข็ง การต่อต้านการทุจริต เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 กระบวนการการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร

1.2.2 สังเคราะห์กระบวนการการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่เกิดผลอย่างไร

1.2.3 ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่เกิดข้อเสนออย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษากระบวนการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 เพื่อสังเคราะห์กระบวนการการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.4.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย หมายถึง ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต จากเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยานทาน โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.4.2 การต่อต้านทุจริต หมายถึง กิจกรรมหรือวิธีการดำเนินการปฏิบัติ ในองค์กรต่อการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

1.4.3 กิจกรรมกิจกรรม หมายถึง การนำกิจกรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมเทศนาธรรม กิจกรรมหลักธรรมเสริมสร้างพลังบวรต่อต้านทุจริต และกิจกรรมส่งเสริมต้านต่อต้านทุจริต

1.4.4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการต่อต้านทุจริตในองค์กร เช่น หลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิพรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, และสังคหวัตถุ 4, หลักฆราวาสธรรม 4, หลักหิริโอตตปปะ, หลักสันโดษ, และหลักสุจริต

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ได้ทราบถึงผลสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 เกิดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นพื้นที่กรณีตัวอย่างการทำงานบูรณาการร่วมเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา

1.5.3 เกิดองค์ความรู้นำไปสู่ ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวิจัยเป็นสำคัญ

1.5.4 ได้คู่มือกระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5.5 นำความรู้จากการวิจัยสู่นโยบายหลายด้าน เช่น นโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต จังหวัดเชียงใหม่ต่อการสร้างความสามารถบูรณาการตอบสนองต่อแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้เป็นอย่างดี

1.5.6 เกิดการบูรณาการประสานงานทั้งด้านวิชาการ และการดำเนินงานวิจัยระดับพื้นที่ชุมชน โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จะสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้

ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการชุมชนและสังคม และการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา

1.5.7 นำผลการวิจัยไปเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในเวทีวิชาการต่อไป

1.6 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

1.6.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.6.2 โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.6.3 โรงเรียนเมตาศึกษา ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.6.4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” มีแนวคิดและทฤษฎีประกอบดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต
- 2.3 แนวคิดการสร้างเครือข่าย
- 2.4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ

2.1.1 หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Government Framework) ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้

1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

ประกอบด้วย

(1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดเกิดผลผลิตภาพที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ ต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ซ้ำซ้อนและไม่มีความจำเป็น

(2) ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

(3) การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม (ฉัตรชัย นาถ้ำพลอย, 2563)

ดังนั้นการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐ โดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการ

บริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์การบริหารงานแบบมืออาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยม จรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดทั้งการมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ

2) ค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย

(1) **ภาวะรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้** หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คุณให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

(2) **เปิดเผย/โปร่งใส** หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

(3) **หลักนิติธรรม** หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

(4) **ความเสมอภาค** หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของ กลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย (สมภพ เต็งทับทิม, มปป)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย หลักภาวะรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ หลักความเปิดเผย/โปร่งใส หลักนิติธรรม และหลัก ความเสมอภาค

3) ประชาธิปไตย ประกอบด้วย

(1) **การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ** หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน

(2) **การกระจายอำนาจ** หมายถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม

4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร ประกอบด้วย

(1) **คุณธรรม/จริยธรรม** หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้งยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่

ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ (I AM READY) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2555) ได้แก่

- I - Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง
- A - Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ
- M - Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม
- R - Responsiveness คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง
- E - Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ
- A - Accountability ตรวจสอบได้
- D - Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย
- Y - Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ มีจุดหมายปลายทางการบริหารก็เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การบริหารงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ในเชิงเป้าประสงค์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการพัฒนาการบริหารหรือการปรับปรุงการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพหรือมีขีดความสามารถสูง การบริหารจัดการแบบบูรณาการที่คำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของประชาชนการประสานงานระหว่างทุกส่วนที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ไปสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต

2.2.1 กระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

กระบวนการดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตในแต่ละส่วนราชการสามารถแยกการดำเนินการได้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างจิตสำนึกโดยมุ่งพัฒนาให้ข้าราชการทุกระดับมีคุณธรรมจริยธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ผนึกกำลังกับหน่วยงานอื่น และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน สื่อมวลชน และประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 ขับเคลื่อนในการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ยอมรับและพร้อมใจในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อขับเคลื่อนคุณธรรม ให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานด้วยความภาคภูมิใจ

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบและประเมินผล เป็นเครื่องมือเพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตในส่วนราชการ

ขั้นตอนที่ 5 กระบวนการพัฒนากระบวนการภายใน และพัฒนาระบบการบริหารงานของหน่วยงานที่เน้นความเสมอภาค โปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน

2.2.2 แนวทางการเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริต

การทุจริตในภาคราชการปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งอาจเป็นเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์ อาจเกิดจากความเคยชินที่พบเห็นการกระทำนั้นที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีหรืออาจเกิดจากการมีทัศนคติ ค่านิยม ที่เน้นวัตถุมากกว่าการมีจริยธรรม ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์ สุจริตต่อการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานราชการ จึงควรมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1. ระยะสั้น 1) ผู้บริหารควรสอดส่องดูแลเรื่องการทุจริตในระบบราชการอย่างใกล้ชิด และต้องเป็นตัวอย่างที่ดี 2) หน่วยงานราชการควรยกย่องเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดที่มีความประพฤติชอบ และมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยจัดให้มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ยกย่องผู้ประพฤติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 3) หน่วยงานราชการประสานงานกับหน่วยงานภายในสังกัดให้จัดกิจกรรมประเภทอบรมศีลธรรม และจริยธรรม เป็นประจำและต่อเนื่อง 4) หน่วยงานราชการควรนำมาตรการในการปลูกฝังทัศนคติและอุดมการณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดให้มีความซื่อสัตย์สุจริต โดยการรักษา วินัยคุณธรรมและจริยธรรม

2. ระยะยาว 1) ภาคราชการควรเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติราชการ 2) ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์งานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. รวมถึงตลอดถึงการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเยาวชนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มิใช่มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว (กรมอนามัย, 2549) แนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหาคือการป้องกันการทุจริตในสังคมไทย นอกจากการใช้มาตรการทางด้านกฎหมายในการปราบปรามแล้ว ควรนำหลักการบริหารจัดการบ้านที่ดีหรือหลัก ธรรมภิบาลมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ควรจะต้องมีการสร้างเครื่องหมายแห่งความดีให้เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคม เช่น หลักคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความดี มีจิตสำนึกที่ดี (ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, 2561)

2.2.3 ยุทธศาสตร์ฉันทลักษณ์พลั้งประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาล ต่อต้านการทุจริต พ.ศ. 2560-2564

สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ปลูกจิตสำนึก ทัศนคติต่อต้านการทุจริตประพฤตินิยมชอบ ของภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ส่งเสริม สนับสนุนการเข้าร่วม เฝ้าระวัง และตรวจสอบการทุจริตอย่างจริงจังมีประสิทธิภาพด้วยการน้อมนำหลักการตามแนวพระราชดำรัส มาเป็นหลักคิดในการดำเนินการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างแท้จริงรูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.2.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤตินิยมชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤตินิยมชอบ เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส และยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต โดยมี 2 แนวทางหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการผ่านภาคประชาสังคม คือ

(1) การปลูกฝังให้คนไทยไม่โกงโดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมุ่งสร้างจิตสำนึกและทัศนคติเชิงบวก และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ภาคเอกชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังพฤติกรรมของข้าราชการ รวมทั้งพัฒนา และสร้างเครือข่าย คุ้มครองการแจ้งเบาะแสการทุจริตและประพฤติมิชอบในกลุ่มประชาชน และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ

(2) ป้องกันการทุจริต โดยมีแนวทางการสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการป้องกันการทุจริตของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

2.3 แนวคิดการสร้างเครือข่าย

2.3.1 ความหมายของเครือข่าย

กาญจนา แก้วเทพ (2538) อธิบายความหมายของเครือข่าย หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลาย ๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้เข้ามาประสานงานกันโดยมีระยะเวลายาวนานพอสมควร แม้ไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ แต่จะมีการวางรากฐานเอาไว้ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ในการเข้าร่วมองค์กรเครือข่าย แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน องค์กรเหล่านี้ก็ยังคงมีความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์กรเท่านั้น

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

นอกจากนี้ ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2559) ได้ให้ความหมายของเครือข่าย (Network) คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ

Paul Starkey (1997) ให้ความหมายของ “เครือข่าย” ว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน การสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ มากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง

สรุปความหมายของ เครือข่าย คือ กลุ่มบุคคลหรือองค์กร ที่สมัครใจเข้าทำงาน ภายใต้วัตถุประสงค์ และเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำกิจกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสมาชิก แต่ละเครือข่าย แต่ละองค์กรยังคงมีความเป็นเอกเทศ ไม่ขึ้นต่อกัน การเข้าร่วมเครือข่าย เป็นเพียงการเข้าร่วมบางส่วนขององค์กรเท่านั้น และความสัมพันธ์ของเครือข่ายตั้งบนพื้นฐานของความเท่าเทียม จึงเกิดการประสานพลัง สามารถสร้างบรรยากาศการ

ทำงานที่ดี เกิดแรงบันดาลใจให้ทุกคนอยากทำงาน ก่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็ง เป็นพลังสำคัญขับเคลื่อนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

2.3.2 การก่อเกิดของเครือข่าย

เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน แบ่งชนิดของเครือข่าย ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (ธนา ประมุขกุล, 2544)

1) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ

เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหา เดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่าย เช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิก เพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือ มีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็ พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น เครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

2) เครือข่ายจัดตั้ง

เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวพันกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคี หรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ได้อาศัยพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มี ความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไป ในที่สุด เว้นแต่จะเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลง เมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

3) เครือข่ายวิวัฒนาการ

เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์ กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือ การไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่น ๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญา เป็นเครือข่ายช่วยเหลือ และพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่าย ที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

สรุป เครือข่ายต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ซึ่งแบ่งชนิดของ

เครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายจัดตั้ง และเครือข่ายวิวัฒนาการ ซึ่งการเกิดเครือข่ายของอาสาสมัครต่าง ๆ เนื่องจากการรวมตัวของอาสาสมัคร แต่ละประเภท มีวิธีการและที่มาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การเกิดเครือข่ายแตกต่างกันได้

2.3.3 ลักษณะสำคัญของเครือข่าย

สนธยา พลศรี (2550: 264-265) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเครือข่าย มีดังนี้

1) มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงาน และขยายกิจการของเครือข่ายได้ และมีประสิทธิภาพ

2) มีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่าย ที่อาจจะเกิดจากสมาชิก หรือชุมชนท้องถิ่นที่สมาชิกอยู่อาศัย หรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสมกับเครือข่าย

3) มีสัมพันธภาพที่ดี เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก และภายนอกทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายราบรื่น เป็นที่ยอมรับ และประสบความสำเร็จ

4) การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก ทำให้สมาชิกได้รับความรู้ และประสบการณ์ตลอดเวลา

5) การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครือข่ายสามารถคิด และดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ไม่ต้องพึ่งพากรานภายนอก

6) ทรัพยากรและการแบ่งปัน เครือข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ อาจจะโดยการจัดหาของเครือข่ายเอง หรือการแบ่งปันกับองค์กร และเครือข่ายอื่น ๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้ และมีประสิทธิภาพ

7) การเรียนรู้และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ สามารถสร้างนวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ได้

8) การสื่อสาร เครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และเป็นประโยชน์

9) การบริหารจัดการที่ดี เครือข่ายมีการบริหารจัดการที่ดี เหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

10) ระบบการติดตามและประเมินงาน เครือข่ายมีระบบการติดตาม และประเมินงานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายอย่างเพียงพอ สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลา และเหมาะสม

ดังนั้นสรุปได้ว่า เครือข่ายมีลักษณะเป็นกลุ่มองค์กรและ/หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกันเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งอย่างต่อเนื่อง มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมา ร่วมกัน และร่วมกันรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือ หรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

2.3.4 ประเภทเครือข่าย

ประเภทของเครือข่ายทางสังคม (Type of Social Network) สามารถแบ่งประเภทของเครือข่ายทางสังคม ได้ในหลายรูปแบบ โดยมีนักวิชาการหลายคน พอสสรุปโดยสังเขป

พระมหาสุทนต์ อาภาภิโร (อบอุ้น) (2547: 84-90) การแบ่งประเภท รูปแบบ และลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายก็เพื่อสร้างความเข้าใจ และมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทย จะเห็นได้ว่า มีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิด กิจกรรม ก็มีกระบวนการแบ่งประเภท และรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่างๆ ดังนั้น ประเภท และรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ใช้กิจกรรมเครือข่ายกำหนดขึ้นโดยในที่นี้จะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดประเภท และรูปแบบของเครือข่าย เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้

1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ หมายถึง การรวมตัวของ กลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่รูปธรรม หรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย

2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม เป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชนโดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการ ภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ

ดังนั้นประเภทของเครือข่ายจึงประกอบไปด้วย เครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมและเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่

2.3.5 องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายต่าง ๆ มีองค์ประกอบสำคัญอยู่อย่างน้อย 7 อย่างด้วยกันคือ

1) มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน

สมาชิกในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกร่วมกันและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย อาทิเช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้น ด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะ แต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคน

ละทิศละทาง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน

วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกันมีการรับรู้ และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่าย กระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย ให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแนบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

3) มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน

คำว่า ผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความต้องการของมนุษย์ในเชิงปัจเจก อาทิเช่นเกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ

สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ต่างก็มีความต้องการเป็นของตนเอง ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เขามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น

ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของ ผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็ง ของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน” ของเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ คือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้งในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้าง ความเข้มแข็งให้กันและกันโดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

6) การเกื้อหนุนพึ่งพากัน

เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับการที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าเขาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการ ดำรงอยู่ของเครือข่ายการเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7) มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน

หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุง แต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกันมากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้นมีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

ดังนั้นองค์ประกอบของเครือข่ายจึงประกอบไปด้วยการรับรู้มุมมองที่เหมือนกันการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันการมีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกันการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่ายการเสริมสร้างซึ่งกันและกันการเกื้อหนุนพึ่งพากันและการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน

2.3.6 มूलเหตุการณืสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network Construct) หมายถึง กิจกรรมในการก่อให้เกิดกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นกลุ่มองค์กร หรือกลุ่มบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กรสมาชิก ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำให้ความตกลงเป็นองค์กรเครือข่าย (นฤมล นิราทร, 2543)

เหตุผลในการสร้างเครือข่ายทางสังคม มีหลายประการ ได้แก่ (1) บุคคลต้องการมีเพื่อนในการทำงาน ต้องการมีหมู่มีพวก (2) บุคคลต้องการทรัพยากรในการทำงาน (3) บุคคลต้องการรับภาระความเสี่ยงในกิจกรรมร่วมกัน (4) บุคคลต้องการความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ไขปัญหา (5) บุคคลต้องการประหยัด และ (6) บุคคลต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมไปถึงมีปัจจัยเสริมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ คือ ความเต็มใจที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย (นฤมล นิราทร, 2543)

การสร้างเครือข่ายทางสังคม (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2547) อาจมีสาเหตุจากปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ข้างต้น ได้แก่ (1)สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ซ้ำซ้อน หลากหลาย

และขยายตัว จนเกินความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มที่จะดำเนินการแก้ไข (2) เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือยุทธศาสตร์ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และ (3) เพื่อให้การประสานผลประโยชน์เป็นไปอย่างเท่าเทียม จากที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าเหตุผลสำคัญของการสร้างเครือข่ายทางสังคมคือการมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองโดยลำพัง แต่ต้องอาศัยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร ส่งผลให้สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ดังนั้นสาเหตุของการสร้างเครือข่ายจึงสรุปได้ว่าเกิดจากความต้องการในลักษณะเดียวกันและมีวัตถุประสงค์เป้าหมายในทางเดียวกัน เพื่อมุ่งไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกันของคุณและองค์กร

2.3.7 ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่าย

สนธยา พลศรี (2550) ได้มีผู้เสนอปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จของเครือข่ายไว้หลายท่าน ดังนี้ สมกุล ถาวรกิจ (ม.ป.ป. อ้างถึงในสนธยา พลศรี, 2550) เสนอว่า การดำเนินงานของเครือข่ายจะประสบความสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 14 ประการ ดังนี้

- 1) ความเป็นหนึ่งเดียวกัน ทั้งจิตใจ และความสามัคคีของสมาชิกเครือข่าย
 - 2) สมาชิกมีขวัญ กำลังใจ และเจตนาารมณ์ร่วมกัน ที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จ
 - 3) ความเสียสละของสมาชิก ทั้งร่างกาย สติปัญญา และทุนทรัพย์ หรือทรัพยากร
 - 4) มียุทธศาสตร์ระบบการจัดการและการวางแผนที่ดี เหมาะสมกับสถานการณ์สมาชิกรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น
 - 5) มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายเป็นระยะ ๆ สม่าเสมอ
 - 6) ใช้กระบวนการดำเนินงาน ตามวงจรคุณภาพ
 - 7) ผู้นำเครือข่ายมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการตัดสินใจ และประสานงานได้ดี
 - 8) สมาชิกเครือข่ายมีคุณภาพ ทุกคนมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน
 - 9) กิจกรรมของเครือข่าย มีการจัดการอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน
 - 10) สมาชิกและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย
 - 11) มีการดำรงรักษาเครือข่ายเดิมไว้และขยายเครือข่ายใหม่เพิ่มเติมขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง
 - 12) สมาชิกมีความจริงใจ จริงจัง มีความศรัทธาต่อกันและกันและต่อเครือข่าย ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้เกียรติซึ่งกัน และกันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
 - 13) ระเบียบกฎเกณฑ์ของเครือข่าย มีความเหมาะสมกับสมาชิก และการดำเนินงานของเครือข่าย
 - 14) มีทรัพยากรเพียงพอต่อการดำเนินงานของเครือข่าย มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้
- ดังนั้นปัจจัยสู่ความสำเร็จของเครือข่ายการมีพันธสัญญาที่หนักแน่นตึระหว่างกัน การปรับปรุงพัฒนาตลอดเวลา การเสริมพลัง การสนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายได้มีโอกาสแสดงความสามารถตลอดจนใช้วิจารณ์ญาณของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ร่วมแก้ไขปัญหาค่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ การจัดหาทุนดำเนินงาน การหาทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการให้ความสำคัญต่อคุณภาพของงาน ความยืดหยุ่น การเปิดเผยจริงใจ การให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การมีค่านิยมในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นต้น

สรุปได้ว่าแนวคิดเครือข่ายคือกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ที่สมัครใจเข้าทำงาน ภายใต้วัตถุประสงค์ และเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำกิจกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสมาชิก แต่ละเครือข่าย แต่ละองค์กรยังคงมีความเป็นเอกเทศ ไม่ขึ้นต่อกัน การเข้าร่วมเครือข่าย เป็นเพียงการเข้าร่วมบางส่วนขององค์กรเท่านั้น และความสัมพันธ์ของเครือข่ายตั้งบนพื้นฐานของความเท่าเทียม จึงเกิดการประสานพลัง สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เกิดแรงบันดาลใจให้ทุกคนอยากทำงาน ก่อให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็ง เป็นพลังสำคัญขับเคลื่อนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ตลอดจนมีเป้าหมายวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนที่ดี จึงจะทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นเครือข่ายที่มีความสมบูรณ์เพราะถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งองค์ประกอบของเครือข่ายอาจไม่ประสบความสำเร็จ

2.4 หลักธรรมทางพุทธศาสนา

2.4.1 คำสอนทางพระพุทธศาสนา

ธรรมคัมภีร์โลก 2 คือ ปกครองควบคุมจิตใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย มี 2 คือ **hiri** ความละอายแก่ใจ ในการทำบาป **โอตตัปปะ** ความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาป

ธรรมทั้งสองประการนี้ทรงแสดงว่า เป็น โลกपालธรรม คือธรรมที่รักษาคัมภีร์โลก คือหมู่สัตว์ให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขตามสมควร นอกจากจะเรียกว่าเป็นโลกपालธรรมแล้ว ยังถือว่าเป็น เทวธรรม คือ ธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตรเทพธิดาด้วยร่างกายที่เป็นมนุษย์นี้เอง หากเราสังเกตให้ดีจะพบว่า หิริโอตตัปปะ เป็นธรรมที่เกิดขึ้นภายในใจของคนทุกคน ในลักษณะที่ค่อยเกิดขึ้นมาตามลำดับท่านจึงเรียกธรรมสองประการนี้ว่า มโนธรรม คือธรรมที่เกิดขึ้นอยู่ในจิต หิริ โอตตัปปะ เป็นมโนธรรมนี้เองที่แยกให้แตกต่างจากสัตว์ ในด้านพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาด้านกาย วาจา เพราะใจประกอบด้วยความสำนึกอันมีหิริโอตตัปปะเป็นหลักยึดเหนี่ยวพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม จะยึดหลักการไม่เบียดเบียนตนเอง คนอื่นให้เดือดร้อน เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ จะอยู่ภายใต้การควบคุมของหิริโอตตัปปะ ให้สังเกตว่า หิริโอตตัปปะ เป็นความสำนึกที่เกิดขึ้นจากการยอมรับความสำคัญของตนเอง สังคม เงื่อนไขทางสังคมและศาสนา เป็นต้น เช่น การพิจารณาถึงชาติตระกูล อายุ จิตใจที่เข้มแข็ง การศึกษา เสียงครหาจากคนอื่น ความรู้สึกตำหนิตนเอง โทษทางบ้านเมือง การตกนรกหลังจากตาย เป็นต้น ความรู้สึกสำนึกเหล่านี้จะค่อย ๆ เกิดขึ้น เมื่อคนสำนึกเห็นถึงคุณค่า ความงดงาม อันเกิดขึ้นจากการมีความละอายแก่ใจ และความสะดุ้งกลัวต่อบาป และผลบาป (พระครูโสภณคณาภรณ์.ตอบปัญหาทางพระพุทธศาสนา 2, 2522)

ความสันโดษ สันโดษ มาจากภาษาบาลีว่า สันโตสะ สัน แปลว่า ตน โตสะ แปลว่า ยินดี สันโดษ จึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน หมายความว่าโดยย่อคือ ให้รู้จักพอ รู้จักประมาณ ลักษณะของความสันโดษ

1. สแกน สันโดษ ยินดีกับของของตน หมายถึง ยินดีกับสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว
2. สันเตนสันโดษ ยินดีกับสิ่งที่ได้มา หมายถึง ยินดีกับของส่วนที่ตนได้มา

3. สมนนสันโดษ ยินดีโดยมีใจสม่าเสมอ หมายถึง ไม่รู้สึกดีใจจนเกินไปเมื่อได้พบสิ่งที่ถูกใจ และไม่เสียใจจนเกินไป เมื่อต้องประสบกับสิ่งที่ไม่ถูกใจ

สุจริต 3 คือ ประพฤติดี ประพฤติชอบ ประกอบด้วย 1) กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยกาย คือ งดเว้นตรงข้ามกับปาณาติบาต อทินนาทานและกาเมสุมิจฉาจาร 2) วาสุจริตความประพฤติชอบด้วยวาจา คือ ประพฤติตรงข้ามกับมุสาวาทา ปิสุนาวาจา มรุษวาจา และสัมผัปปลาปะ และ 3) มโนสุจริต ความประพฤติชอบด้วยใจ คือ ประพฤติอนภิขมา อพยาบาทและสัมมาทิฐิ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 10)

หลักธรรมอื่นที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เคยแสดงไว้อยู่เสมอให้สังคมปฏิบัติ เพื่อไม่ให้มีการเบียดเบียนด้วยกาย วาจา ใจซึ่งกันและกัน เช่น 1) ความมีสติ คือ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน 2) การรู้จักทำแต่กรรมดี ประกอบแต่กุศลกรรมอยู่เป็นประจำ 3) การมีปัญหาใคร่ครวญในสิ่งที่ชอบ คบแต่เพื่อนดี คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจต่อกัน เป็นต้น

อริยมรรค 8 มรรค คือ หนทางสู่ความดับทุกข์ (เป็นหนึ่งในอริยสัจ 4) การลงมือปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ อันเป็นหนทางอย่างประเสริฐ หนทางผู้ไกลจากกิเลส

1. สัมมาทิฐิ ความเห็นถูก ความเห็นชอบ เริ่มต้นมีความเห็นที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญความมีกรรมเป็นของตน เห็นชีวิตเป็นทุกข์ ความรู้ในอริยสัจ 4

2. สัมมาสังกัปปะความดำริชอบ ดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่พยาบาท ไม่เบียดเบียนเราอยากออกจากกองทุกข์ เราถอนตัวออกมา

3. สัมมาวาจาเราแสดงออกทางวาจา โดยพูดชอบถูกธรรมพูดด้วยปัญญา พูดมีประโยชน์ก่อให้เกิดสามัคคี ละเว้นจากการพูดปด ส่อเสียด คำหยาบ เพื่อเจ้า

4. สัมมากัมมันตะการงานชอบ ทำถูกงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤตินิดในกาม

5. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ งดเว้นจากมิฉาชีพ ทางกายหรือวาจาที่ทุจริต

6. สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิด และดำรงรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วกุศลจิตที่เป็นไปพร้อมกับสติปัญญา และวิปัสสนาญาณเพื่อรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

7. สัมมาสติ การระลึกชอบ ระลึกรู้อยู่กับปัจจุบัน รู้ทั่วตัวพร้อมอยู่กับปัจจุบัน ผีกเจริญสติปัญญา 4 กาย เวทนา จิต ธรรม

8. สัมมาสมาธิ ความตั้งมั่นชอบ ผีกจิตให้สงบ มั่นคงในฌาน จิตสงบ มีสัมมาสติ มีองค์ความรู้ถูกต้อง กล่าวโดยสรุป อริยมรรค มี องค์ 8 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ศीलก็คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สมาธิ คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ปัญญา คือสัมมาทิฐิ และ สัมมาสังกัปปะ เมื่อปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 หนทางผู้ไกลจากกิเลสแล้วจะมีผลตามมาคือ

9. สัมมาญาณะ การคลายความยึดมั่นถือมั่น

10. สัมมาวิมุตติ ความหลุดพ้น (Noi Belaza, 2562)

อิทธิบาท หรือ อิทธิบาท 4 เป็นคำศัพท์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ

คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย อธิบาท 4 คือทางดำเนินไปสู่ความสำเร็จ คำว่า อธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 ประการคือ

1. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อคุณธรรมทั้งหลาย เรา ได้มีการความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ อธิบาท อันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่าฉันทะของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ไม่หดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไปในภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้อง หลังและเบื้องหน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉันนั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉัน นั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น เธอมีใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรม จิตใจให้สว่างอยู่

2. วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดอย วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง ภิกษุ ย่อมเจริญอธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ว่า วิถฐานะยะของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ... ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้ สว่างอยู่

3. จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ จิตตะ คือ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปภิกษุย่อมเจริญอธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ว่า จิต ของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้องประคองเกินไป ... ไม่มีอะไรหุ้มห่อ อบรมจิตให้สว่างอยู่

4. วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง ความสอดส่องใน เหตุและผล แห่ง ความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่ วิมังสา คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อยัง หย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้นภิกษุย่อมเจริญอธิบาทอัน ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ดังนี้ ว่า วิมังสาของเราจักไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่ต้อง ประคองเกินไป ไม่หดหู่ในภายใน ไม่ฟุ้งซ่านไป ภายนอก และเธอมีความสำคัญในเบื้องหลังและเบื้อง หน้าอยู่ว่า เบื้องหน้าฉันใด เบื้องหลังก็ฉันนั้น เบื้องหลังฉันใด เบื้องหน้าก็ฉันนั้น เบื้องล่างฉันใด เบื้อง บนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องล่างก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวัน ก็ฉันนั้น เธอมีใจเปิดเผยไม่มีอะไรหุ้มห่ออบรมจิตให้สว่างอยู่

พรหมวิหาร 4 เปรียบเสมือนหลักธรรมประจำตัวของพุทธศาสนิกชนที่ดี จำง่ายทำได้จะ ส่งผลดีกับชีวิต ซึ่งหมายถึง ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ มีผู้ให้ความหมายของพรหมวิหาร 4 ไว้มากมายจากการค้นคว้าและทบทวนผู้เขียนสามารถสรุปได้ดังนี้

1) เมตตา (Living Kindness) ความรักใคร่เอ็นดู หมายถึง ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นให้มีความสุข ทั้งสุขกายและสุขใจ โดยแผ่ความรักให้กว้างขวางตั้งแต่รักตนเอง รักบิดามารดา ญาติพี่น้อง มิตรสหาย ศัตรู และสัตว์ทั่วไป เพื่อสร้างมิตรภาพ และเห็นคุณค่าของชีวิตมากขึ้นจนไม่กล้ากระทำความชั่ว การจะให้ความสุขแก่ผู้อื่นทำได้หลายวิธี ได้แก่ ช่วยเหลือทางกาย เช่น ช่วยให้ข้าวปลาอาหารแก่คนยากจน จูงคนตาบอดหรือคนชราข้ามถนน ช่วยเหลือทางวาจา โดยการพูดไพเราะ ปลอบโยนให้กำลังใจแก่คนที่กำลังเศร้าโศกเสียใจ ช่วยเหลือทางใจ เช่น มีความปรารถนาดีต่อเขา ไม่คิดอาฆาตพยาบาท (พงษ์ ฦ พัฒน์, 2549) เป็นภาวะของจิตที่มีเอื้อโยไมตรีจิต คิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ปราศจากอาฆาตพยาบาท มองด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอื้ออาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุขปราศจากความมั่งร้ายที่เป็นภัยทั้งปวง (สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, 2539) โดยนักบริหารจะต้องมีความรักและความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดได้หากนักบริหารรู้จักมองแง่ดี หรือส่วนดีของเพื่อนร่วมงาน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

2) กรุณา (Compassion) คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยาก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) เห็นใจปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (พระมหามงคล สารินทร, 2557) คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ เห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการช่วยให้เขาพ้นจากสิ่งที่เบียดเบียนเขาที่ทำให้เกิดความไม่สบายทางกายและใจ เช่น ช่วยเหลือทางกาย เช่น ช่วยคนกำลังตกน้ำ ช่วยรักษาพยาบาลคนบาดเจ็บให้รอดพ้นจากอันตราย (พงษ์ ฦ พัฒน์, 2549)

3) มุทิตา (Sympathetic Joy) ความมีจิตพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข ความสำเร็จหรือความเจริญ หมายถึง การแสดงความยินดีปรีดา เมื่ออื่นประสบความสำเร็จ เช่น การเลื่อนฐานะ ตำแหน่งยศ เป็นต้นมุทิตาเป็นคุณธรรมที่สามารถกำจัดความอิจฉาริษยาและการโกรธเคืองได้ เพราะการอิจฉาริษยาผู้อื่นย่อมมีแต่ความทุกข์ จิตใจจะหาความสุขสงบไม่ได้ แต่บุคคลที่มีมุทิตา มีความสุขกายสุขใจ หน้าตาสดชื่นแจ่มใส และเป็นที่รักของคนทั่วไปผูกมิตรไว้ได้ สร้างไมตรีกับคนอื่นได้ง่าย

4) อุเบกขา (Neutrality) ความวางเฉยไม่ตีใจ ไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ หมายถึง ความวางใจเป็นกลางตั้งตนเป็นกลาง เมื่อปฏิบัติตาม 3 ข้อข้างต้นแล้วไม่เป็นผลด้วยความเที่ยงธรรมไม่เอนเอียงด้วยความรักหรือความชัง หรือปกปิดความผิดของคนที่ตนรักและโยนความผิดให้คนที่ตนชังเมื่อพิจารณาตามหลักของกฎแห่งกรรมที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ใครทำกรรมดีย่อมจะได้รับผลดี ใครทำกรรมชั่ว ย่อมจะได้รับผลชั่ว ตัวเราไม่ควรไปตีใจหรือซ้ำเติมกับความวิบัติของเขาสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันศุกร์ 10 กรกฎาคม 2535 “หลักของคุณธรรม คือการคิดด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ก่อนจะทำอะไรจำเป็นต้องหยุดคิดเสียก่อน เพื่อรวบรวมสติให้ตั้งมั่น และให้จิตสว่างแจ่มใส ซึ่งเมื่อฝึกหัดจนคุ้นเคยชำนาญแล้ว จะกระทำได้อย่างแคล่ว ช่วยให้สามารถแสดงความรู้ ความคิด ในเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ได้ชัด ไม่ผิดทั้งหลักวิชาทั้งหลักคุณธรรม”

แนวคิดพรหมวิหาร 4 ในการครองคนสำหรับผู้บริหารการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น การปฏิรูประบบการศึกษา การปรับเปลี่ยนหลักสูตร การพัฒนาจัดการเรียนการสอนรวมทั้งมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริงและความเหมาะสมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในศตวรรษนี้อาจส่งผลกระทบต่อทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมต่อผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นส่วน

สำคัญในการพัฒนาองค์กร โดยผลกระทบอาจแตกต่างกันไปตามบริบทและสถานการณ์ ผู้ที่มีความสำคัญในการรักษาสมดุลจากการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นนั้นคงหนีไม่พ้นผู้บริหารการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาควรมีหลักการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการครองคนซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้เขียนขอสรุปแนวคิดการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการครองคนสำหรับผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

เมตตา เป็นหลักธรรมแรกของพรหมวิหาร 4 ที่ผู้บริหารการศึกษาสามารถนำมาใช้ในการครองคน โดยการมอบความรักความหวังดีแก่ผู้อื่นเป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารการศึกษาพึงปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเปรียบเสมือนผู้ร่วมงานมิใช่ลูกน้องซึ่งความรักความเมตตาจะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริหารมองเห็นส่วนที่ดีของผู้ร่วมงาน หากพบข้อบกพร่องของผู้ร่วมงานที่ไม่ได้มีผลกระทบต่อผู้อื่นหรือองค์กร ผู้บริหารควรมองข้ามและให้อภัย ไม่ควรเก็บมาเป็นข้อต่อรองในการบริหารงานรวมทั้งนำข้อมูลพื้นฐานด้านความสามารถของผู้ร่วมงานมาใช้ในการวางแผนการบริหารคนให้เหมาะกับงานตามแนวคิด Put the right man on the right job ซึ่งการแสดงออกถึงความรักความหวังดีเป็นการช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกคนให้ประสบแต่ประโยชน์และมีความสุขโดยทั่วกัน

ดังนั้น ความเมตตาจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาควรปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานอย่างยิ่งเนื่องจากในศตวรรษที่ 21 เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ รวมทั้งมีการแข่งขันสูงเกิดขึ้นในสังคมเพื่อคงความอยู่รอด หากผู้บริหารการศึกษาปราศจากความเมตตาในการครองคนแล้ว ก็มีโอกาสดำเนินการใด ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาได้กรุณา เป็นหลักธรรมที่ผู้บริหารการศึกษาปฏิบัติต่อเนื่องจากความเมตตา ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้บริหารการศึกษา มีความเมตตาแล้วความกรุณาจะมีผลตามมาโดยอัตโนมัติ โดยผู้บริหารที่มีจิตใจที่เกื้อกูลต่อผู้ร่วมงานหรือบุคลากรในองค์กร และสามารถช่วยเหลือผู้ร่วมงานเมื่อต้องการความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาจากการทำงานหรือปัญหาส่วนตัว โดยที่ไม่ทอดทิ้งหรือวางเฉย ซึ่งความกรุณาอาจเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ร่วมงานเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพ หรือเป็นการปฏิบัติตนของผู้บริหารการศึกษาที่มีต่อผู้ร่วมงานโดยการไม่ทำให้ผู้ร่วมงานต้องทุกข์ใจกับการที่ต้องทำงานกับผู้บริหารการศึกษาที่ไม่มีความกรุณา เช่น ผู้บริหารการศึกษาที่มีนิสัยเกรี้ยวกราดอารมณ์ฉุนเฉียว ดูด่าว่ากล่าวโดยไม่รับฟังเหตุผล พุดจาตุถูกเหยียดหยาม หรือใช้วาจาหยาบคาย

ดังนั้น ความกรุณาจึงมีความเหมาะสมสำหรับผู้บริหารการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นมากมายในศตวรรษที่ 21 โดยเริ่มจากการพัฒนาหรือปรับปรุงตนเองให้มีความเมตตาต่อผู้อื่นความกรุณาก็จะมีผลตามมามุทิตา เป็นหลักธรรมของผู้บริหารการศึกษาสามารถปฏิบัติได้โดยการชื่นชมยินดีเมื่อผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานหรือประสบผลสำเร็จในชีวิต เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารการศึกษาร่วมแสดงความยินดี หรือส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้เพิ่มขึ้น เปรียบเสมือนการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของผู้ร่วมงานให้แสดงออกอย่างเต็มความรู้ความสามารถรวมทั้งพฤติกรรมแสดงความยินดีเมื่อผู้ร่วมงานได้ดี เช่น ยินดีเมื่อผู้ร่วมงานมีความก้าวหน้าในอาชีพ เป็นการยินดีโดยไม่เสแสร้งหรืออคติ ไม่อิจฉาหรือเกรงว่า ผู้ร่วมงานจะได้ดีกว่าตน ดังนั้น มุทิตาจึงมีความเหมาะสมสำหรับผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการนำมาใช้สำหรับการครองคน เนื่องจาก

หลักมูทิตาเป็นการแสดงออกด้านจิตใจที่ผู้บริหารการศึกษาพึงกระทำต่อผู้ร่วมงานอุเบกขา เป็นหลักธรรมหรือวิธีการของผู้บริหารการศึกษาที่จะต้องมีความเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยการตั้งตนเป็นกลางและใช้ปัญญาพิจารณาอย่างมีเหตุผล เช่น กรณีที่เกิดความขัดแย้งของผู้ร่วมงานหรือบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารการศึกษาควรตัดสินใจอย่างเที่ยงธรรมภายใต้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อสร้างความเชื่อถือแก่ผู้ร่วมงานการวางตัวและการวางใจเป็นกลางนั้นควรพิจารณาจากข้อเท็จจริงตามเหตุผลเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจภายใต้ความถูกต้องและเที่ยงธรรมตามหลักเกณฑ์หรือระเบียบขององค์กรแนวทางการนำอุเบกขามาประยุกต์ใช้ในการครองคนให้เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 เช่น เมื่อผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาประสบกับอุปสรรคในการทำงานผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ผ่านพ้นอุปสรรคโดยไม่ซ้ำเติมด้วยการลงโทษอย่างไม่เป็นธรรมหรือไร้เหตุผล

สรุปได้ว่า ผู้บริหารการศึกษาเปรียบเหมือนกับต้นเรือ ที่นำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาใช้ในการบริหารผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งเปรียบเหมือนลูกเรือโดยการดูแลเอาใจใส่เสมือนหนึ่งสมาชิกในครอบครัวที่พร้อมจะนำเรือไปสู่เป้าหมายเดียวกันภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากมายหลายด้านในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลให้คนในสังคมเกิดการแข่งขัน ซึ่งดีชิงเด่นเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ส่งผลให้คนในสังคมมองข้ามคำว่าคุณธรรม จริยธรรม ที่ควรมี ดังนั้นการทำงานต้องได้ใจผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ใช่ได้แต่งงาน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุขกับการทำงาน และทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพราะการทำงานที่ดีจะต้องประกอบด้วย 3 H คือ Head คือ คิดปรับปรุงงานที่ทำให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น Hand คือ ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ได้คิดไว้ Heart คือ ทำงานด้วยหัวใจ ซึ่งเป็นหัวใจที่ต้องหล่อเลี้ยงด้วย ความรัก คือ รักงานที่ทำ และรักที่จะทำงานให้ดีสรุปพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารการศึกษาที่จะนำมาเป็นแนวทางในการครองคนโดยหลักสำคัญของการบริหารนอกเหนือจากการบริหารงานแล้วนั้น

การบริหารคนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าการบริหารงาน เนื่องจากการบริหารงานใด ๆ ก็ตามหากขาดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการร่วมคิดร่วมทำ อาจทำให้การบริหารงานนั้น ๆ ประสบกับความไม่ราบรื่นตามที่ได้วางแผนไว้ ดังนั้นการบริหารคนเพื่อครองคนจึงเป็นสิ่งสำคัญเสมอในการบริหารงาน ซึ่งพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารการศึกษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ที่ผู้บริหารการศึกษากำลังเผชิญ โดยเมตตาเป็นการทำให้ผู้อื่นสุขยิ่งขึ้น กรุณาเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหามาให้เขาพ้นทุกข์ที่มีอยู่ มุทิตาเป็นการพลอยยินดีเมื่อเขาได้ดี และอุเบกขาเมื่อเขาเกิดประสบสิ่งไม่ดี ก็ไม่ซ้ำเติมเขาให้วางใจให้เป็นกลาง ดังนั้นพรหมวิหาร 4 จึงเป็นหลักธรรมหนึ่งที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ในการครองคนของผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และทุกยุคทุกสมัย (นวรรตน์ ไชยมุรพิพรรณ, 2560)

สังคหวัตถุ 4 หมายถึง เครื่องมือ หรือหลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรักสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมืองและประเทศชาตินั่นเอง

ความหมายสังคหวัตถุ 4 จากท่านผู้รู้ต่าง ๆ

อารี กล่าวถึง สัจคหัตถ์ 4 ในเชิงที่ว่า เป็นธรรมอันเป็นเครื่องช่วยเหลือกัน เป็นการผูกมิตร วิธีที่จะผูกมิตรนั้น ต้องมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยว และประสานน้ำใจกันไว้ให้ต่างคนต่างมีความรักใคร่นิยมชมชอบซึ่งกันและกัน

พระศรีปริยัติโมลี ได้ให้ความหมายของสัจคหัตถ์ 4 ในเชิงที่ว่า เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่แสดงพฤติกรรมออกมาโดยคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้อื่น และการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

ปฏิมากร ได้ให้ความหมายของสัจคหัตถ์ 4 ในเชิงที่ว่า เป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมโดยใช้หลักธรรมพื้นฐานที่แสดงออกมาโดยคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้อื่น และการกระทำ ประโยชน์ให้กับส่วนรวมที่เรียกว่า สัจคหัตถ์ 4

พิพัฒน์ กล่าวไว้ว่า สัจคหัตถ์ 4 ในเชิงที่ว่า เป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคล และธุรกิจองค์กรโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบของสัจคหัตถ์ 4

1. ทาน ในสัจคหัตถ์ 4 คือ การให้ การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของที่ตนมีให้แก่ผู้ที่ต้องการผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน สิ่งของที่นำมาให้นั้นต้องเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยสุจริต เป็นประโยชน์ คือผู้ให้ก็เป็นสุข อิ่มเอิบใจ ผู้รับก็สามารถบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อน รวมทั้งการให้ความรู้ การแนะนำที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นจริงด้วย

2. ปิยวาจา ในสัจคหัตถ์ 4 คือ การใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักกล่าวขอโทษ รู้จักกล่าวขอบคุณ ซึ่งผู้ปฏิบัติได้ยอมทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูดจนให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การทำงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงานอย่างยิ่ง

3. อุตถจริยา ในสัจคหัตถ์ 4 คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ทุ่มเทร่างกาย แรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา

4. สมานัตตตา ในสัจคหัตถ์ 4 คือ การวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย และดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับเพื่อนร่วมหรือผู้อื่น ๑ อย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนร่วมงานในองค์กร แนวทางตามหลักสัจคหัตถ์ 4 ประการ จากผู้รู้ต่าง ๆ มหาจุฬา ลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัจคหัตถ์ มี 4 ประการ ดังนี้

1. ทาน คือ การรู้จักให้ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือด้วยการแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นที่ควรให้ ตลอดจนแก้ปัญหา และศิลปวิทยารวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันละกัน

2. ปิยวาจา คือ การพูดจากรัก ปราศรัยด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน ไพเราะ เป็นที่รัก พูดด้วยถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3. อุตถจริยา คือ การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติ

สิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ การทำตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้ เช่น ส่งเสริมจริยธรรม ส่งเสริมให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี การช่วยเหลือผู้อื่นจะทำให้หมู่คณะ และสังคม และประเทศชาติมีความก้าวหน้า ได้รับความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี

4. สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย การทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบ ร่วมเผชิญ และแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ไม่ถือเราถือเขา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น เช่น ในยามที่ตนตกทุกข์ได้ยากก็ไม่ทอดทิ้งยังช่วยเหลือ ย่อมเกิดความสุขและความสามัคคีในหมู่คณะ วิทย์ และเสถียรพงษ์ ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 ในเชิงที่ว่า

1. ทาน คือ การรู้จักให้ รู้จักเสียสละ หรือปันสิ่งของให้แก่บุคคลอื่น โดยปราศจากความตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ประโยชน์ของตนเพียงฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้ ทำให้ผู้ปฏิบัติไม่เป็นคนไม่ละโมภ และไม่เห็นแก่ตัว

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ พูดจาด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน และมีความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดกระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตน และผู้อื่น ภายใต้อาณัติความเหมาะสมกับกาลเทศะ การพูดให้เป็นปิยวาจานั้น ยึดหลักดังต่อไปนี้

– เว้นจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่คำสัตย์ ไม่พูดจาโกหกหลอกลวงผู้อื่น เพื่อแสวงหาสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง ได้เห็นได้ฟังอย่าไรก็พูดไปอย่างนั้น ไม่พูดเสริมความ ยุยงจนทำให้เกิดความแตกแยก

– เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ ไม่พูดจายุยงให้เขาแตกร้าง โดยเอาความทางนี้ไปบอกทางโน้น หรือเอาความทางโน้นมาบอกทางนี้ เมื่อได้ยินได้ฟังเรื่องราวที่เป็นชวนก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีก็หาทางระงับเสีย

– เว้นจากการพูดคำหยาบ คาย คือ พูดด้วยถ้อยไพเราะ คำ อ่อนหวานสุภาพ ไม่เอะอะโวยวายไม่พูดเรื่องหยาบคาย เมื่อฟังแล้วมีความสุขสบายใจ

– เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ ไม่พูดในสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระหรือพูดวุ่นจนจับใจความไม่ได้ แต่ควรพูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์มีสาระมีเหตุผล

3. อตถจริยา คือ ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และในสิ่งที่ดีงามแก่คนรอบข้าง ด้วยการปฏิบัติตามแนวทาง ดังนี้

3.1 มีความประพฤติชอบทางกาย เรียกว่า “กายสุจริต” ได้แก่

- เว้นจากการทำ ลายชีวิต
- เว้นจากการลักทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์
- เว้นจากการประพฤตินิดในกาม

3.2 มีความประพฤติชอบทางวาจา เรียกว่า “วจีสุจริต” ได้แก่

- เว้นจากการพูดเท็จ
- เว้นจากการพูดส่อเสียด
- เว้นจากการพูดคำหยาบ
- เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

3.3 มีความประพฤติชอบทางใจ เรียกว่า “มโนสุจริต” ได้แก่

- ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น
- ไม่พยายามปองร้ายผู้อื่น
- เห็นชอบในสิ่งที่ดีงาม

4. สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การที่เราจะประพฤติตนให้เป็นผู้มี “สมานัตตา” นั้นต้องยึดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- บุคคลาธิษฐาน คือ บุคคลที่เป็นตัวตั้ง หมายความว่า ถ้าเรามีตำแหน่งมีฐานะสูงส่งขึ้นจะต้องไม่หลงลืมตัว เคยแสดงความเคารพนับถือผู้ใดก็แสดงความเคารพนับถืออย่างนั้น
- ธรรมาธิษฐาน คือ ธรรมที่เป็นที่ตั้ง หมายความว่า บุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอภาคกันพระศรีปริยัติ พระวีรวัฒน์ ได้กล่าวถึงหลักธรรมสังคหวัตถุไว้ว่าประกอบด้วย 4 ประการได้แก่

1. ทาน หมายถึง การให้ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญ เพราะว่าทุก ๆ คนนั้นย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันอยู่ในด้านต่าง ๆ ในด้านวัตถุทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคต่าง ๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจา พุดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ต้องพูด ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำในข้อที่ควรแนะนำต่าง ๆ การให้การเฉลี่ยเผื่อแผ่ทุกคนทั้งผู้ใหญ่วัยทั้งผู้น้อยต่างก็ควรจะมีทาน คือ ให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยก็ให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

2. ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำ ซึ่งเป็นที่รักเป็นที่จับใจแก่กันและกันอันเป็นถ้อยคำ สุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทงหัวใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเกิดความเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้น จึงสมควรที่ทุกคนต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมการพูดของเราให้ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้นการพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

3. อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ให้แก่กันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ตลอดถึงประเทศชาติ สิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย วาจาใจ ในทุกเวลา และทุกโอกาส

4. สมานัตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่วัยทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติเอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษา กฎระเบียบของสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนาก็คือ พระวินัยบัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง

สังคหวัตถุ 4 กับสมาชิกที่ดีในองค์กร

การใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่อการแสดงพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กร เพื่อให้บุคลากรในองค์กรอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่คณะไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กหรือองค์กรขนาดใหญ่ย่อมมีแนวที่เหมือนกัน ดังนี้

1. ทาน คือ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งทางทุนทรัพย์สิ่งของ ปัจจัยสี่ที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หรือยารักษาโรค รวมทั้งการแบ่งปัน การให้คำ แนะนำ ให้ความรู้ศิลปวิทยาการ ความรู้ความสามารถที่เรามีอยู่ให้กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร

2. ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะ ชัดเจน ไม่พูดส่อเสียด ดุฎกดูแคลน พูดด้วยคำที่สุภาพนอบนวล จริงใจ ไม่พูดโกหกเสแสร้ง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล มีหลักฐานอ้างอิง ไม่พูดเพ้อเจ้อ บิดเบือนจากความเป็นจริง การใช้ถ้อยคำ ที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น พูดแล้วเกิดความสามัคคี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน

3. อัตถจริยา คือ การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือตามกำลังแรงกายที่ตนมีอยู่ ไม่ได้ถูกบังคับทำด้วยความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ขวนขวายช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์ มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาให้กับองค์กรด้วย

4. สมานัตตตา คือ การเอาตัวเข้าไปสมาน การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่น ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารอดเอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหา ช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้องค์กรอยู่เย็นเป็นสุข

แนวทางการนำสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในองค์กร

1. เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความเดือดร้อนในด้านปัจจัยสี่ บุคลากรในองค์กรควรให้ความช่วยเหลือ หมายถึง การให้ทานอันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและให้คำแนะนำ และรวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนร่วมงาน เมื่อเพื่อนร่วมงานทำงานผิดพลาดหรือไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเป็นบุคลากรที่มีน้ำใจงาม น้ำใจดี มีความรัก ความสามัคคี เป็นหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น

2. เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความเดือดร้อนในการทำงาน ต้องการความช่วยเหลือบุคลากรในองค์กรควรให้ความช่วยเหลือด้วยการพูดให้กำลังใจ แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้คำแนะนำ ชี้แจงอย่างถูกต้อง ไม่พูดจาดูหมิ่น เสียดสีเพื่อนร่วมงาน แต่พูดจากับบุคลากรหรือเพื่อนร่วมงานในองค์กรด้วยความไพเราะน่าฟัง

3. เมื่อบุคลากรในองค์กรต้องการความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย บุคลากรในองค์กรก็ให้ความสำคัญ ขวนขวายช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถ หรือการให้ความสำคัญกับองค์กรของตนเองด้วยการช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ภายในองค์กร บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหภายในองค์กรด้วยความเต็มใจ

4. เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในองค์กร บุคลากรก็เข้าไปช่วยในการแก้ไขปัญหา ให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันกับเพื่อนร่วมงาน และองค์กรทุกครั้ง

ดังนั้น การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาช่วยในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้เกิดการร่วมงาน และประพจน์ที่ดีต่อองค์กร และเพื่อนร่วมงาน อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในองค์กรด้วยกันเองและระหว่างองค์กรกับบุคลากรมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความความสุข ความสามัคคี ความสำเร็จ ในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการสร้าง ความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคลากร และยังช่วยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้น ให้ความสำคัญกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่จะเข้าไปช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรด้วยความเต็มใจ (พระมหานพดล, 2554)

สารานียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกัน มี 6 อย่างได้แก่

1. เมตตาทายกรรม หมายถึง ตั้งเมตตาทายกรรม คือแสดงออกทางกายด้วยเมตตา เช่น ช่วยเหลือกันและแสดงกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลังการมีเมตตาเป็นที่ตั้ง จะทำให้เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาแต่ใจ ไม่นิ่งดูตายเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ตกทุกข์ได้ยาก เริ่มจากคนในครอบครัว เช่น ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง เพื่อนร่วมสถาบันรวมถึงคนร่วมชาติเดียวกัน กล่าวคือจะแสดงออกในทางที่เป็นไมตรี ไม่วางตนเป็นศัตรูกับใคร

2. เมตตาวจีกรรม หมายถึง ตั้งเมตตาวจีกรรม คือ แสดงออกทางวาจาด้วยเมตตา เช่น บอกรับแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคลที่รู้จักใช้วาจา แสดงออกทางคำพูด จะไม่เกิดการกระทบกระทั่งกันด้วยคำพูด ไม่กล่าวติเตียน หรือนินทาผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง รับผิดชอบในสารที่สื่อออกไป ในปัจจุบันอาจรวมถึงการใช้เทคโนโลยีข่าวสาร ที่มักใช้ข้อมูลที่เป็นเท็จมากกว่าข้อมูลที่เป็นจริง จึงทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ดังนั้น บุคคลผู้มีวจีกรรมอย่างรับผิดชอบ และมีเมตตา จะทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2555)

3. เมตตาเมโนกรรม หมายถึง ตั้งเมตตาเมโนกรรม คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดต่อกันด้วยเมตตา ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน เช่น มองกันในแง่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกันบุคคลที่มีความปรารถนาดีไม่คิดอิจฉาริษยา เฟ่งโทษต่อคนอื่น ย่อมมีคุณสมบัติเป็นผู้นำ คือคิดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น สัตว์อื่น เมื่อมีความคิดที่ปราศจากความเบียดเบียนคนอื่น สังคมก็จะสงบสุข เพราะไม่เกิดการลงมือทำ เป็นการตัดขั้นตอนตั้งแต่จิตใจ คือไม่คิดทำร้ายใครไม่พยายาทำใคร (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2555)

4. สาธารณโภคีหมายถึง ได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปันกัน คือ ได้ลาภอันชอบธรรม เหลือเงินจอบางให้ได้มีส่วนร่วมทั่วกัน แม้จะเป็นของเล็กน้อย ไม่รู้สึกลัวหวงแหน แต่นำมาแบ่งปัน ไม่เก็บไว้บริโภคใช้สอยแต่เพียงผู้เดียว (จรัส พยัคราชศักดิ์ และคณะ, 2554)

5. สีสสามัญญตา หมายถึง มีศีลบริสุทธิ์เสมอกัน คือ มีความประพฤติสุจริตเสมอกับผู้อื่น ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่ ประพฤติอยู่ในกรอบ มีความสุจริตถูกต้องตามระเบียบวินัย (จรัส พยัคราชศักดิ์ และคณะ, 2554)

6. ทิฐีสสามัญญตา หมายถึง มีทิฐิเสมอกัน คือ มีความเห็นชอบร่วมกับเพื่อน ร่วมหมู่ กลุ่มที่อาศัยด้วยกัน ในสังคมเดียวกัน ในหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญหรือเป้าหมายอันนำไปสู่การแก้ปัญหาการกำจัดทุกข์

สารานียธรรมทั้ง 6 ข้อ เสมือนบัญญัติ 6 ประการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สงบสุข และทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ หมายถึง เมื่อกลุ่มบุคคล คณะบุคคล หรือสังคม พากันประพฤติคุณธรรมทั้ง 6 ข้อดังกล่าวแล้ว กลุ่มบุคคลนั้น ๆ จะรู้สึกเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เห็นใจกัน ร่วมมือกัน เอื้อเฟื้อกัน และพร้อมที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน โดยยึดเป้าหมายอันจะนำไปสู่ความสุข ความสำเร็จร่วมกันนั่นเอง (จรัส พยัคราชศักดิ์ และคณะ, 2554)

กตัญญู หรือ ความกตัญญู พระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี คนดีย่อมเป็นที่ปรารถนาที่ต้องการในที่ทุกหน ทุกแห่งในทุกกิจการ และในทุกยุคทุกสมัย คนดีทำให้ครอบครัวเจริญ โรงเรียนเจริญ ชุมชนเจริญ สังคมและประเทศชาติเจริญ คนดีอยู่ในครอบครัวดี โรงเรียนดีและสังคมดี ครอบครัว โรงเรียน และสังคมนั้น ๆ ย่อมมีความสุข

ความกตัญญู คือ คุณสมบัติและสัญลักษณ์ของคนดี กตัญญูกับกตเวทิตะรวมเป็นกตัญญูกตเวที เป็นคุณธรรมคู่กันเสมอ เป็นหลักถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของสัตว์บุรุษ คือ คนดี หรือคนในอุดมคติ นั่นเอง ในสังคมชาวพุทธ คนมีกตัญญูกตเวทีย่อมเป็นผู้ควรค่าแก่ความรัก เกียรติ ศักดิ์ศรี และการยกย่องสรรเสริญจากผู้อื่น เพราะได้ปฏิบัติธรรมอันถือเป็นมงคลยิ่งข้อหนึ่ง คือ ความกตัญญู บุคคลย่อมมีชีวิตประสบแต่ความก้าวหน้าเจริญรุ่งเรืองเรื่องความคิดและความเชื่อตามวัฒนธรรมไทยนั้น สรรเสริญผู้มีความกตัญญูและตำหนิผู้ที่ไม่รู้จักบุญคุณคนอื่นเป็นอย่างมาก คนไทยมีความเชื่อว่าผู้ที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ จะมีความเจริญรุ่งเรืองประสบความสำเร็จในชีวิต ส่วนผู้ที่เนรคุณนั้นจะประสบความวิบัติเป็นที่รังเกียจในสังคม ได้มีการเปรียบเทียบว่า คนที่เนรคุณนั้น เป็นคนไร้ค่ามีจิตใจกระด้างดั่งเนื้อหิน เขาจะกรณาคอนอื่นได้อย่างไรในเมื่อคนที่มีบุญคุณต่อเขา ยังทำให้เขาสำนึกไม่ได้กตัญญูเป็นธรรมอันเป็นมงคลที่ 25 ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้โดยเน้นให้นำไปพัฒนาคุณสมบัติของคนดีแปลตามตัวหนังสือคือผู้รู้ว่า คนอื่นทำความความดีอะไรไว้แก่ตนบ้าง เอาความหมายสั้น ๆ ว่า "ผู้รู้คุณคน" การรู้บุญคุณคนหรือรู้อุปการคุณที่ผู้อื่นทำให้ตนเองนับถือเป็นหลักแห่งความยุติธรรมและความเป็นธรรมอย่างหนึ่งในสังคมมนุษย์ เพราะเป็นการสอดคล้องกับหลักคำสอนว่า การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ มีคนทำดีให้กับเราแล้ว และเราได้รับผลประโยชน์จากการทำดีของเขาเป็นต้นว่า ได้ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข แต่เรารับรู้แต่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนไม่รับรู้คุณความดีของเขา ย่อมถือได้ว่าไม่ยุติธรรมต่อกัน

วิปัสสนากรรมฐาน หรือการเจริญวิปัสสนา เป็นเรื่องของการศึกษาชีวิต เพื่อที่จะปลดปล่อยกิเลสหรือความทุกข์ต่าง ๆ ให้ออกไปจากชีวิต อันนำมาซึ่งการดับทุกข์และความสงบสุขทั้งกายและใจ หรือว่าง่าย ๆ คือ “การปล่อยวางและไม่ยึดติด” ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยวางจากกิเลส ความทุกข์ ความคาดหวังต่าง ๆ หรือแม้แต่การไม่ยึดติดกับความสุข วัตถุนิยมหรือสิ่งรอบกายทั้งหลายได้ ก็นับว่าเป็นการเจริญวิปัสสนาแล้ว หากว่าคุณสามารถปล่อยวางและไม่ยึดติดได้แล้ว คุณจะรู้สึกเป็นอิสระ ผ่อนคลาย และมีความสุขสบายทั้งกายและใจ โดยการวิปัสสนากรรมฐานที่เป็นที่นิยมและผู้คนปฏิบัติตามกันเยอะจะมีดังนี้

1. พองหนอ ยุบหนอ เป็นการตั้งสติไว้ที่หน้าท้อง พร้อมกับภาวนาว่า “พองหนอ” และ “ยุบหนอ” ตามการเคลื่อนไหวของหน้าท้อง โดยให้กำหนดจิตไว้ที่ปลายจมูกหรือริมฝีปาก และพยายามสังเกตลมหายใจเข้า-ออก นอกจากนี้ยังมีการสอนให้กำหนดจิตและลมหายใจเข้า-ออก ด้วยการภาวนาในใจเวลาหายใจเข้าว่า “พุท” เวลาหายใจออกว่า “โฮ”

2. การนั่งสมาธิ เป็นการเจริญสติ มีความสำคัญมาก เพราะทำให้เกิดปัญญา ความสงบ ความสบาย และความรู้สึกที่เป็นสุข เมื่อเจริญสติกำหนดรู้ให้ต่อเนื่องกันได้แล้วจิตจะสงบลง ความฟุ้งซ่านจะน้อยลง และทำให้เกิดสติสัมปชัญญะ ปัญญา ความคิดถูก รู้ถูก พุดถูก ทำถูก หรือที่เรียกว่าปัญญาหรือวิปัสสนาญาณนั่นเอง

3. เดินจงกรม แตกต่างจากการเดินแบบปกติธรรมดาทั่วไปตรงที่ต้องใช้ “สติ” ในการเดิน คือ ต้องมีสติคอยกำหนดอยู่ตลอดเวลาในการเดิน ทำได้ไม่ยาก (แอดมินก็ทำเป็นประจำ) โดยเวลาเดินขึ้น-ลงบันได เดินอยู่ในบ้านหรือออฟฟิศ หรือเดินตามสวนสาธารณะก็ตาม คุณก็สามารถกำหนดสติเวลาอย่างก้าวได้ อย่างเท้าซ้ายให้กำหนดในใจ “ซ้ายหนอ” อย่างเท้าขวาให้กำหนดในใจ “ขวาหนอ” สลับกันไปเรื่อย ๆ ให้สติอยู่กับกาย ซึ่งการเดินถือปฏิบัติเป็นอิริยาบถหนึ่งในอิริยาบถทั้ง 4 ที่ช่วยพัฒนาในด้านจิตใจได้

4. มีสติทุกการเคลื่อนไหวในอิริยาบถต่าง ๆ ขณะที่เคลื่อนไหวให้ภาวนาและมีสติอยู่ตลอดเวลา และให้สังเกตทุกการเคลื่อนไหวของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การยืน การนอน หรือแม้แต่การเปลี่ยนท่าทาง อย่างเช่น หากกำลังจะนอนลง ให้ภาวนาในใจว่า “นอนหนอ” หรือหากกำลังจะทานข้าว ให้ภาวนาเริ่มตั้งแต่การวางจาน การนั่ง การมองเห็น ไปจนถึงการเคี้ยว การกลืน โดยการมีสติในทุกอิริยาบถต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้เราไม่ประมาท และยังช่วยพัฒนาลำดับความคิดในการจะทำการต่าง ๆ ได้ดีอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีวิธีเจริญวิปัสสนาอื่น ๆ อีก เช่น การเดินจงกรมขั้นสูง แต่ที่นำเสนอไปจะเป็นวิธีง่าย ๆ ที่สามารถนำไปปฏิบัติตามได้ทุกวัน อันไหนที่ทำแล้วดี ทำแล้วสบายใจ ให้ทำได้เลย ไม่ต้องไปซีเรียสหรือไปเจาะจงอะไรมากมาย เพราะวิธีการทำกรรมฐานมีเยอะแยะ ขึ้นอยู่กับจิตใจเราว่าจะสามารถมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติได้มากน้อยแค่ไหน แค่นี้ได้เริ่มทำก็เป็นผลดีต่อตัวคุณแล้ว

ส่วนประโยชน์ของการเจริญวิปัสสนานั้นมีนานับประการ โดยผลดีในทางโลกนั้นมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่เราสามารถนำไปประกอบสัมมาอาชีพรือนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และทางด้านร่างกาย การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ช่วยให้มีสมาธิ ความจำดีขึ้น สติปัญญาเฉียบแหลม ช่วยบำบัดโรคร้ายแรง โรคเรื้อรัง หรือโรคที่เกี่ยวกับทางใจต่าง ๆ อีกทั้งยังช่วยให้มีสติอยู่ตลอด ลดความประมาทในการใช้ชีวิตลง และยังช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมให้ดียิ่งขึ้น

ส่วนผลดีของการเจริญวิปัสสนาในทางธรรมนั้นก็มีอยู่เยอะไม่แพ้ทางโลกเช่นกัน โดยช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีสติในการดำเนินชีวิตหรือในการทำสิ่งต่าง ๆ ช่วยให้มีสมาธิ สามารถหยั่งรู้ ตัดกิเลสและปล่อยวางให้ไม่ลุ่มหลงมัวเมาไปกับสิ่งเร้ารอบกาย ตัดวัฏฏสงสาร ตัดเวรตัดกรรมหรือลดกรรมที่เคยได้ทำมาในอดีตชาติโดยการแผ่ส่วนกุศลให้กับเจ้ากรรมนายเวรทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่เป็นจิตวิญญาณ หากพูดถึงความแตกต่างระหว่างความรู้ในทางโลกและทางธรรมแล้ว สามารถแยกออกจากกันได้ไม่ยาก เนื่องจากทั้งสองสิ่งนี้มีเป้าหมายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ความรู้ในทางโลกนั้นไม่ได้นำไปสู่การดับทุกข์ แต่จะสามารถนำไปประกอบสัมมาอาชีพและใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ความรู้ทางธรรมนั้นเป็นความรู้ที่ทำให้เรารอดพ้นจากความทุกข์หรือสามารถเอามาใช้ดับความทุกข์ที่อยู่ในจิตใจได้ เนื่องจากเราสามารถรับรู้ได้ว่าต้นเหตุของความทุกข์ที่อยู่ในใจนั้นเกิดมาจากสาเหตุอะไร ซึ่งโดยมากแล้วมักจะไม่นึกถึงกิเลสตัณหา การยึดติด หรือแม้แต่การคาดหวังในเรื่องต่าง ๆ และ “สิ่งที่จะสามารถดับความทุกข์เหล่านั้นได้ก็คือ การมีความรู้ มีสติ สมาธิ ศีลและปัญญา”

ฆราวาสธรรม 4 ฆราวาสธรรม หมายถึง ธรรมะของฆราวาส หรือ ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน ฆราวาส หมายถึง ผู้ครองเรือน บางทีเรียกว่า คฤหัสถ์ หมายถึง บุคคลที่มีใช้นักบวชหรือพระสงฆ์ที่มีอาชีพแตกต่างกัน เช่น ชาวนา ชาวไร่ พ่อค้า ข้าราชการ นักศึกษา เป็นต้น

ฆราวาสธรรม 4 ประการ

1. สัจจะ (ความซื่อสัตย์) ในฆราวาสธรรม 4 หมายถึง ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ด้วยกายจริง คือประพฤติด้วยความสุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง วาจาจริง คือ พูดความจริง และใจจริง คือ มีความจริงใจ

2. ทมะ (การฝึกตน) ในฆราวาสธรรม 4 หมายถึง การฝึกฝน การฝึกตน ให้มีการปรับปรุงตัวทั้งในด้านจิตใจ และการกระทำ ด้วยปัญญาเพื่อปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องในหน้าที่การงานหรือสิ่งที่กระทำอยู่นั้น

3. ขันติ (ความอดทน) ในฆราวาสธรรม 4 หมายถึง ความอดทน อดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรค รวมถึงอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทางใจ อาทิ ความยากลำบากในการงาน คำตำหนิจากผู้อื่น

4. จาคะ (การบริจาค/ความเสียสละ) ในฆราวาสธรรม 4 หมายถึง การบริจาคหรือความเสียสละจากความสุข และผลประโยชน์ของตน รวมถึงการละจากกิเลส ทำให้เป็นผู้ที่มีความใจกว้าง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ร่วมกับผู้อื่น

หลักฆราวาสธรรม 4 มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความสงบสุขในสังคม หากคนในสังคมทุกคนปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ย่อมอำนวยความสะดวกประโยชน์ให้แก่ผู้ปฏิบัติตามทั้งในชาตินี้ และในชาติหน้า ก่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์ มีความราบรื่นในการดำเนินชีวิต และยังทำให้องค์กรต่าง ๆ ตลอดจนสังคมเกิดความสงบเรียบร้อย และยังพบว่าหลักพุทธธรรมในข้อนี้ยังสามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายทำงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้อย่าง มีประสิทธิภาพอีกด้วย (Bonnie Richards, 2019)

ศีล 5 ถือเป็นศีลขั้นมูลฐานที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้เพื่อใช้เป็นบันไดที่จะนำไปสู่การ พัฒนาสังคมให้มีความน่าอยู่ ดังที่ผู้เขียนจะได้สรุปเป็นตารางแสดงถึงอานิสงส์ของศีลแต่ละข้อเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของประชาชนในชุมชนทำให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขและสามารถพัฒนาสังคมให้ ยั่งยืนได้

ศีลข้อที่ 1 ปาณาติบาต แปลว่า เจตนางดเว้นจากการ ยังสัตว์ให้ตกลงไปบ้าง เว้นจากการปลงชีวิตบ้าง หรือเว้น จากการฆ่าประทุษร้ายกัน การบัญญัติศีลข้อนี้มุ่งหมาย เพื่อให้มนุษย์ปลูกเมตตาจิตต่อ สัตว์ทุกจำพวก เพื่อป้องกัน ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ ตนเองและผู้อื่น (พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548)

ศีลข้อที่ 2 อทินนาทานา เวรมณีแปลว่า เจตนางดเว้น จากการถือเอาของที่เจ้าของ เขาไม่ได้ให้แล้วบ้าง เว้นจาก การถือเอาของที่เขามิได้ให้บ้าง หรือเว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์หรือทำลาย ทรัพย์สิน การบัญญัติศีลข้อนี้ มุ่งหมายเพื่อให้เลี้ยงชีพโดย สุจริต ไม่เบียดเบียนกันและกัน เพื่อป้องกันความโลภ อยากได้ทรัพย์สินของคนอื่น โดยทุจริต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

ศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณีแปลว่า เจตนางดเว้นจากความประพฤตินิดในกาม ทั้งหลายบ้าง เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวง แหนบ้าง หรือเว้นการล่วง ประเวณีการ บัญญัติศีลข้อนี้ มุ่งหมายเพื่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกันและไว้วางใจกันและกันระหว่างคนใน

สถาบันครอบครัว และเพื่อป้องกันความมักมากในกามคุณ หรือร่านในราคะจน ประพฤติผิดทาง ประเวณี (พระ ธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2546)

ศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา เวมณี แปลว่า เจตนางดเว้นจากการ พูดเท็จบ้าง เว้นจากการ พูด โโกหกหลอกลวงบ้าง หรือเว้นจากพูดไม่จริง การบัญญัติศีลข้อนี้มุ่งเพื่อให้เกิดความจริงใจความ ซื่อสัตย์ต่อกัน และเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดจากการโกหกหลอกลวง (พระ ธรรมปิฎก (ป.อ.ป ยุตโต), 2546)

ศีลข้อที่ 5 สุราเมรยมชชป มาทภูฏานา เวมณีแปลว่า เจตนางดเว้นจากน้ำเมาคือสุรา และเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่ง ความประมาท หรือเว้นจาก เสพติดให้โทษ การบัญญัติศีล ข้อ นี้ มุ่งหมาย เพื่อให้มี สติสัมปชัญญะ ในการดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดความผิดพลาด เพื่อป้องกันความประมาทขาดสติยั้ง คิด ซึ่งอาจทำให้เกิด ความเสียหายทั้งในชีวิตและ ทรัพย์สินของตนเองและผู้อื่นได้ (พระพรหมคุณา ภรณ์, 2548)

อานิสงส์ของศีลมีลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นเครื่องมือในการสร้างความสมาน สามัคคีของหมู่คณะหรือสังคมทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ศีลสามัญญตา” หมายถึง การที่คนใน สังคมมีระเบียบปฏิบัติที่เสมอเหมือนกัน นำมาซึ่งความสุจริตต่อกัน “เป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้เกิดความ ผาสุกและสงบสุขเนื่องด้วยสังคม เป็นส่วนใหญ่” (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ศีล 5 นี้ ถือเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคม ศีลจึงเป็นเสมือน จาริตที่ต้องปฏิบัติเพราะสังคมโดยรวมให้การ ยอมรับว่าศีลนั้น เป็นหนทางนำไปสู่ความสงบสุขของ สังคม ในขณะที่สังคมปัจจุบันเรียกหาความสงบสุข การมีคุณภาพชีวิตที่ดีศีลจึงเป็นคำตอบของการ สร้างความสุขให้กับชีวิต หากแต่ความยั่งยืนของความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีที่จะเกิดขึ้นนั้น ไซ้จะ เกิดขึ้นเพียงเพราะคนในสังคมบอกว่าตนเองมีศีลประจำใจ แต่เกิดขึ้นเพราะทุกคน ในสังคมให้สัจจะ กับตนเอง แล้วปฏิบัติตามศีลแต่ละข้ออย่างเคร่งครัด อานิสงส์ของการปฏิบัติตามศีลก็ย่อมจะ เกิดขึ้น ได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับสังคม ประเทศชาติต่อไป

2.4.2 พุทธธรรมกับการป้องกันการคอร์รัปชัน ในสังคมไทย

ในหลักการทางพระพุทธศาสนามี แนวคิดที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ ตถาคตกล่าว อย่างใด (ยถาวาที) ก็ทำอย่างนั้น (ตถากาโร) ทำอย่างใด (ยถากาโร) ก็กล่าวอย่างนั้น (ตถาวาที) ฉะนั้นชาวโลกจึง เรียกว่า “ตถาคต” (ช.อิตติ. (ไทย) 25/112/496) แปลว่าเมื่อจะเป็นคนสอนคน ต้องมี ทักษะความรู้ และปฏิบัติได้ พุทธพจน์จึงมีคำว่า “วิชชา จรณสัมปันโน” (วิ.มหา.(ไทย) 1/1/1) ที่ แปลว่าถึงพร้อม ด้วยความรู้และการปฏิบัติ สรุปคือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอน นำมาบัญญัติเป็นหลักศีล หรือวินัย เป็นสิ่งที่ พระพุทธเจ้าไม่เคย “ล่วงละเมิด” ในสิ่งที่เป็นข้อห้าม และไม่เคยละเว้นในส่วนที่เป็น “หลักธรรม” หรือหลักการทำให้เจริญ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงเป็นแบบอย่าง ต้นแบบในการดำเนิน หรือทำให้เกิดขึ้น ในการดำเนินชีวิต แปลว่า คนจะสอนคน คนจะเป็นผู้นำคน คนจะเป็นนักการเมือง นักการศาสนา นัก บริหารจัดการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อควบคุมคนให้เป็นสมาชิกในสังคม ต้องเป็นผู้ “มั่นคง” ใน หลักการที่ตัวเองเป็นผู้บัญญัติ หรือถือ สมทาน แปลว่านักบวช ผู้นำศาสนา นักการเมือง บุคลากรใน องค์กรภาครัฐ ต้องเป็นตัวอย่างในการรักษาหลักการที่ถูกต้องของศาสนาตัวเอง มั่นคงในการที่จะทำ ตามศาสนาของตัวเองอย่างบริสุทธิ์ ไม่ปลอมแปลงแม้กระทั่งหลักการ หรือคำสอนของตัวเอง จากนั้น เป็นแบบอย่างในการส่งต่อสู่สาธารณะ กระทำตนเป็นแบบอย่างตามหลักการทางศาสนา แล้วส่งต่อ

เป็นพฤติกรรมที่เที่ยงตรง ซื่อตรงอย่างเหมาะสม สู่สาธารณะ แปลว่า พูดได้ ทำได้ สอนได้ กระทำตนให้เป็นแบบอย่าง เพื่อสร้างตัวแบบต่อสังคม จากนั้นผู้ที่มีส่วนต่อการออกกฎหมายใช้กฎหมาย หรือบังคับใช้ หรือธรรมาภิบาลให้ผู้อื่นใช้กฎหมาย ต้องเป็นแบบอย่างในทุก ๆ เรื่องตามข้อบัญญัติกฎหมาย เพราะถ้ากระทำในทางตรงกันข้าม จะเท่ากับว่าคุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ และคุณค่าของกฎหมายก็จะหายไป ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งจะกลายเป็นกฎแห่งการเลือกปฏิบัติ ถ้าเกณฑ์ทางศีลธรรมและกฎหมาย ถูกที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเลือกปฏิบัติได้หรือ ปฏิบัติเกิดมาตรฐานที่แตกต่างกัน ผลจะกลายเป็นปัญหาขององค์กรไปในที่สุด

ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 ของหน่วยงาน ป.ป.ช. ที่ทำหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริม กระตุ้น ป้อนปรามต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ “ปลูกจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัยแก่ทุกภาคส่วน” ใน แนวคิดนี้ ป.ป.ช. ได้ร่วมมือกับองค์กรศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อน และกระตุ้นเตือนร่วมกับองค์กรอื่น ที่จะช่วยกันสร้างเครื่องมือ หรือกลไกป้องกันกลโกง ไม่ให้ เกิดขึ้นในสังคม หรือธรรมาภิบาล “โกง” ในศาสนิกชนผู้นับถือศาสนานั้น ๆ โดยอาศัยหลักคิดอุดมคติทางศาสนา เป็นเครื่องมือหรือกลไก ในการธรรมาภิบาลและช่วยให้เกิดในสังคมไทยให้น้อยที่สุด

โดยหลักการในทางพระพุทธศาสนา พบว่าในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีข้อมูลหลาย แหล่งที่แสดงโทษของการ “โกง” หรือการเบียดบัง ทริพย์ หรือสิ่งของอันไม่พึงประสงค์ หรือการได้มา โดยไม่สุจริต แม้แต่เพียงแค่เฉียดใกล้กรายยังต้องโทษเกือบประหารชีวิต (ขุ.จริยา. (ไทย) 33/16-23/759-760/จิปารณณ์ สุธรรมสภา และ ภูเบศ วณิชชานนท์, 2557) แปลว่าการ “เบียดบัง” ทริพยากรในทุกกรณีเป็นเหตุนำไปสู่ความเสื่อม หรืออันตรายต่อชีวิตได้ทั้งสิ้น (ม.ม. (ไทย) 13/446/558/, บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2557)

หลักปฏิบัติในเรื่องศีล 5 เป็นบัญญัติ พื้นฐานในเชิงสังคม (สุวัฒน์ อินทรประไพ, 2557) ซึ่งเราจะเห็นว่า ศีลโดยเฉพาะข้อที่ห้ามีนทาน มีแนวคิดเรื่องสัมมาอาชีวะ ที่เป็นเครื่องการันตีว่าพระพุทธศาสนา ไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมการ “เบียดบัง” ทั้งทริพย์สินของบุคคล ปัจเจก หมู่คณะ ส่วนรวม และสาธารณะประโยชน์ หรือ ของภาครัฐ อันมีความหมายถึงการฉ้อโกงทุกกรณี ดังนั้น หลักการทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาอธิบายประยุกต์ใช้ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้ คือ

1. การใช้หลัก “ธรรมวินัย” หรือ “หลักการ” ให้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด หมายถึง พระพุทธศาสนาให้ยึดหลักการดังมีหลักฐานว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานพระอานนที่ได้ทูล ถามว่า จะมอบให้ใครเป็นผู้นำพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตอบว่า “ธรรมวินัยจะเป็นศาสดา แทนเรา” (ปัจฉิมวาจา: ที.มหา. (ไทย) 10/216/164) ในความหมายคือหลักการ อันเป็นอุดมคติ แกนกลางจะเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด เพื่อยึดถือ เพื่อการปฏิบัติ หรือให้ผู้อยึดถือได้ปฏิบัติในความหมายคือ ศีลธรรมต้องเป็นศีลธรรม กฎหมายต้องเป็นกฎหมาย ความโปร่งใสต้องเป็นความโปร่งใส นัยยะนี้คือ หลักการต้องเป็น “บัญญัติ” ของทุก สังคม หรือทำให้คนมีความสุจริตในหน้าที่ ซื่อตรง ต่อหน้าที่ ดังกรณี คุรุบาตีบ อุบาลี วัดหัวฝาย สุโขทัย (พ.ศ. 2440-2515) เกจิผู้เป็นศิษย์คุรุบา ศรีวิชัย (พ.ศ. 2421-2481) ที่มีประวัติถึงความมุ่งมั่น ซื่อตรงต่อ “มังสวริตี” จนกระทั่งมรณภาพด้วยโรค ขาดสารอาหาร หรือ “พระยาพิชัยดาบหัก”(พ.ศ.2284- 2325) (ทรงพล นาคเอี่ยม, 2550) ที่ยอมสละชีวิต เพียงเพราะต้องการยืนยันต่อเจตนารมณ์แห่งความ “ซื่อสัตย์” พร้อมวลีเด็ดว่า “ไม่เป็นข้าสองบ่าว ไม่เป็นจ้าวสองนาย” รวมไปถึง

“พันท้ายนรสิงห์” ในประวัติศาสตร์ที่มุ่งมั่นต่อความจริงและความถูกต้อง ที่ยืนยันต่อความตาย เพื่อที่จะรักษา “กฎ” ไว้ ดังนั้น แนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ การยึด หลักการที่จะเป็นสิ่งสำคัญ หรือรักษาความถูกต้องไว้ ดังมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “จงสละมือเพื่อ รักษาแขน สละแขนเพื่อ รักษาชีวิต และยอมสละ ชีวิต เพื่อรักษาธรรม (ความถูกต้อง)” (ขุ.ชา (ไทย) 28/470/177) ดังนั้นหาก สังคมถูกทำให้เป็นสังคม แห่งความจริง ถือกฏกติกา ที่ถูกต้องเหมือนพระพุทธเจ้าทรงทูลตอบคำถาม พระอานนทว่า จะมอบให้ใครเป็น “ศาสดา” แทนพระองค์หลัง ปรีณิพพานแล้ว พระพุทธศาสนายืนยัน เจตนารมณ์ ที่ชัดเจนว่า “หลักการ” สำคัญกว่าตัวบุคคล และ หลักการเป็นอุดมคติสูงสุดในการ ดำเนินทั้งในส่วนตัว และองค์กร เมื่อมาประยุกต์ใช้กับการป้องกัน การคอร์รัปชัน หลักพุทธธรรม ต้องเข้มข้น จริงจัง หลักกฎหมายย่อมสำคัญสุดต้องมีอำนาจในการบังคับใช้โดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยถือ แนวคิดในเรื่องหลักการสูงสุดสำคัญสุดตามที่ปรากฏใน พระพุทธศาสนา

2. การใช้หลักศีล 5 โดยเฉพาะข้อ อทินนาทาน (วิ.มหา.(ไทย) 1/130-131/98) ซึ่งเป็น หลักการป้องกัน ความมั่นคงของมนุษย์ในด้านทรัพย์สิน ที่จะไม่ถูกละเมิดจากผู้ใด คณะใด หรือ กลุ่มใด ต่อทรัพย์สินส่วนบุคคล ส่วนรวม สาธารณะ และส่วนรวมของประเทศชาติ ย่อมจะไม่ถูกคุกคาม เบียดบัง หรือให้ได้มาด้วยวิธีการไม่ถูกต้อง ดังนั้น ศีลข้อนี้จะเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการหวงแหน ทรัพย์สินของตนเอง รู้คุณค่าของทรัพย์สินส่วนตน ที่ถูกทำให้เป็นส่วนรวม (ภาษี) ในระบบรัฐ การ บริจาค (องค์กรการกุศล) ผู้เสียภาษี หรือผู้บริจาค ย่อมมีสิทธิ์ที่จะหวงแหนภาษี หรือผลประโยชน์ใน นามรัฐส่วนรวม โดยมีบทบาทร่วมตรวจสอบ คณะ บุคคล ที่จะมาใช้งบประมาณของแผ่นดิน กระตุ้น ให้เขาเหล่านั้น จะต้องตระหนักว่า จะไม่ละเมิด หรือใช้ ในทางที่เป็นการเบียดบัง หรือ เอาเปรียบ แผ่นดิน และประชาชนด้วยการ “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” เมื่อเงินภาษีไปอยู่ในรูปเงินรวมของแผ่นดินที่ ควร เป็นประโยชน์ของประชาชนทั้งประเทศอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ต้องไม่ถูกเบียดบังด้วยผู้บริหาร ภาครัฐ/เอกชน ข้าราชการ นักการเมือง ที่ไม่ได้บริหาร ให้เป็นไปโดยสุจริต ดังนั้นกระบวนการของศีล ต้องครอบคลุมไปถึงการเบียดบังมิใช่แค่การรักษา ทรัพย์สินในกระเป๋าของตัวเองที่หามาได้ ดังนั้น ชาว พุทธ ชาวไทยหรือชาวโลกต้องตระหนักเห็นความสำคัญของความสุจริต และหาทางช่วยป้องกันการ ทุจริตคอร์รัปชัน หรือการเบียดบัง ทรัพย์สินส่วนรวม ดังแนวคิดของพระพรหม บัณฑิต (2557) ให้ ทักษะของศีลใช้ป้องกันการคอร์รัปชันไว้ว่า “...เวลาที่เราจะต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน ไม่น่าหลักธรรมศีล 5 เข้าไปได้อย่างไร โดยเฉพาะในข้ออทินนาทาน ธรรมมาภิบาลจะต้อง มีความ Transparency เป็นข้อ หนึ่งในนั้นก็คือ ความโปร่งใส ทำอย่างไรให้คนโปร่งใสก็ให้คนมีศีล มีธรรม เบญจศีล เบญจธรรมต้อง เข้ามา...” ดังนั้น กฎทางศีลธรรมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง ชัดเจน ในฐานะเป็นหลักปฏิบัติสากล ของชาวพุทธ พร้อมส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นกลไกขับเคลื่อนให้ เกิดผลในทางปฏิบัติ เมื่อนำมา ประยุกต์ใช้ทรัพย์สิน ต้องชัดเจน แยกให้ออกระหว่างส่วนรัฐ ส่วนตน และส่วนองค์กร และไม่ละเมิด เบียดบัง เบียดเบียน โดยประการทั้งปวงโดยมีหลักศาสนาเป็นเครื่องกระตุ้น เตือน หลักกฎหมายของ รัฐช่วยควบคุมป้องกัน

3. การใช้หลักปฏิบัติเรื่อง “สัมมาอาชีวะ” การสอนให้ประชาชนชาวพุทธ ประกอบอาชีพที่ สุจริต มีคำสอนว่า “ชาวพุทธต้องไม่ประกอบอาชีพ มิจฉาวาณิชชา” อันหมายถึงอาชีพที่ต้องไม่ เบียดเบียนตนเอง เบียดเบียนชีวิตคนอื่น เบียดเบียนสังคม ในภาพรวม ดังนั้นการที่จะป้องกันแก้ไข การคดโกงตามหลักพุทธธรรม คือ ต้องส่งเสริมให้เกิดการ “ยังชีพ-ประกอบอาชีพ” ที่ “สุจริต” เป็นไป

ตามครรลองที่สุจริตชนพึงกระทำ ตามกรอบของหลักพุทธศาสนาที่เรียกว่า “สัมมาชีพ” (วิ.มหา (ไทย) 4/13/21) อันเนื่องด้วยวิถีการปฏิบัติ และหลักคุณธรรมทางศาสนา ที่จะยึดสมาทานถือไว้ว่าถูกต้อง จะยังคงเป็นความถูกต้องรัฐต้องเข้าไป สร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน พลรัฐ ในภาพรวมยังชีพด้วยคุณภาพชีวิต ที่เป็นปกติสุข

4. การใช้หลักปฏิบัติ “สุจริต” หมายถึง ความประพฤติดี ความประพฤติชอบ ประพฤติตรง และจริงใจไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง คนจะได้ชื่อว่ามีคุณสัจย์ ต้องมี ความจริง 5 ประการ

4.1 จริงต่อการทำงาน คือ ทำอะไร ทำจริง มุ่งให้งานสำเร็จเกิดประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนรวมได้จริง ๆ

4.2 จริงต่อหน้าที่ คือ ทำจริง ในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเรียกว่า หน้าที่ ทำงาน เพื่องาน ทำงานให้ดีที่สุด ไม่เลินเล่อ ไม่หละหลวม ไม่หลีกเลี่ยงบิดพลิ้ว คือ หลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ต้องเอาใจใส่หน้าที่ให้งานสำเร็จเกิดผลดี

4.3 จริงต่อวาจา คือ การพูดความจริง ไม่กลับกลอก รักษาวาจาสัตย์อย่างเคร่งครัด พูดจริงทำจริงตามที่พูด

4.4 จริงต่อบุคคล คือ มีความ จริงใจต่อคนที่เกี่ยวข้อง ต่อมิตรและผู้ร่วมงาน จริงใจต่อเจ้านายของตน เรียกว่ามีความจงรักภักดี จริงใจต่อผู้มีพระคุณ เรียกว่า มีความกตัญญูกตเวที

4.5 จริงต่อความดี คือ มุ่งประพฤติแต่ความดีจนติดเป็นนิสัยเป็นบุคคลที่ประกอบด้วย คุณธรรม คือ หิริ ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำชั่ว โอตตัปปะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อ ความชั่ว

เมื่อประมวลออกมาความสุจริต ความ “จริง” จึงหมายถึง การกระทำที่ “โปร่งใส” และตรงไปตรงมา ไม่เบียดบังทรัพย์สินของส่วนรวม คำว่า “สุจริต” ต้องตรงกับความโปร่งใส และในความโปร่งใสเป็นพฤติกรรมและการกระทำที่สุจริต ที่ควรให้เกิดขึ้นกับการบริหารในทุกองค์กร ดังที่พระพรหมบัณฑิต (2557) เคยกล่าวไว้ คือ “...พุทธภาษิตว่า “นตถิ ตณหา สมานิ” แม่น้ำ เสมอด้วยต้นหาหามีไม่แม่น้ำยังมีวันเต็มแต่ต้นหาไม่มีวันเต็มเปี่ยมอยู่ที่ไหนในระบบเศรษฐกิจศาสตร์ และชาวพุทธว่าอย่างไรมันจะเกิดกระตุ้นต้นหาเขาเรียกว่าบริโภคนิยมต้องการกำไรสูงสุดโฆษณาให้เกิด อุปสงค์กระตุ้นต้นหาไม่รู้จบมุ่งบริโภคมากกว่าผลิต ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา อยากจะมี IPHONE ขึ้นมาเอาเงินมาจากไหน งานก็ยังไม่มีทำสักขโมยคอร์รัปชันเยอะเยอะไปหมดเพราะต้องการสินค้า ต้องการบริโภคมากกว่าผลิตและมองเห็นการผลิตเป็นหน้าที่คือการทำงานให้สุจริตมาใช้ในระบบเศรษฐกิจศาสตร์ ไม่ได้มองเห็นการทำงานเป็นการปฏิบัติธรรมประพฤตินี้คือการการทำงานให้สุจริต ไม่อยู่ในความคิด...” หรือพระบรมราชาบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนัก จิตรลดาโรฐานในคราวพระราชทานเพื่ออัญเชิญ ลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ปีพุทธศักราช 2531 วันที่ 18 พฤศจิกายน 2530 ดังนี้ “ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่างเด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาดที่เจริญ มั่นคง ”

สุจริตเป็นหัวใจสำคัญที่ประกอบด้วย กายสุจริต 3 วาจาสุจริต 4 และใจสุจริต 3 อันจะมีผลต่อการควบคุม ป้องกันการคอร์รัปชันไม่ให้เกิดขึ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างสำคัญ ด้วย

เช่นกัน รวมทั้งความสุจริตยังมีผลต่อการนำไปประยุกต์ใช้ทางกฎหมาย การบริหารบ้านเมือง กิจการขององค์กรภาครัฐและเอกชน ด้วยความสุจริตโดยมีเป้าหมายคือไม่โกงด้วยเช่นกัน

5. สนับสนุนให้ผู้นำศาสนาต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ยืนยันหลักการที่ถูกต้อง และเป็นผู้เข้าไปสนับสนุนส่งเสริม หมายถึง ผู้นำทางศาสนาต้องเป็นแบบอย่างในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำให้เกิดการเป็นแบบอย่างต่อการกระทำความดี ในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักการทางศาสนาให้เป็นตัวอย่าง “สร้าง” ตัว แบบของความถูกต้อง ผู้นำศาสนาต้องนำหลักการที่ถูกต้องมีอยู่ในศาสนา มาอธิบาย สื่อสาร ผ่าน ช่องทางต่าง ๆ (พระปลัดระพี พุทธิสารโร, 2559) เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม มุ่งตรงไปยังศาสนิกของตนเองให้มุ่งมั่น หรือมั่นคงต่อการเข้าถึงหลักการตามหลักศาสนาของตนเอง เพื่อป้องกันการไม่โกง หรือการทุจริต หรือลดการทุจริต รวมทั้งเข้าไปกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจ หรือตระหนักต่อความดีงามตามแบบของหลักการที่ถูกต้อง และมีตัวแบบคือผู้นำศาสนาเป็นตัวแบบหรือหลักการที่ เหมาะสมเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติ โดยปราศจากการ “ทุจริต” ในทุกระดับตั้งแต่บุคคล ตัวเอง อย่างตรงไปตรงมาทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แม้กระทั่งในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นเบื้องปลาย

6. การสร้างและใช้กลไกทางศาสนา/ รัฐ/องค์กรเอกชน/ในการตรวจสอบซึ่งกันและกัน ที่อาจมีคำเรียกว่า “ประชารัฐ/ประชาสังคม” ที่ต่างฝ่ายต่างเป็นภาคีแห่งความดีงาม สมทานความดีตามหลักการศาสนา สำนึกในหลักการทางศาสนา มองเห็น “ภัย” ของการโกง ทุจริตในทุกรูปแบบว่าเป็นความผิดบาป แล้วหาทางชี้เบาะแสการเข้าไปตรวจสอบผลได้ เสียในฐานะประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้เสีย โดยตรงในการแก้ปัญหาและการป้องกันอันจะเกิดขึ้นของสัญญาประชาคมในรูปลักษณะต่าง ๆ (ประชาสังคม) แล้วต้องเข้ากระตุ้นให้ทุกฝ่ายตระหนักต่อความดี และยินดีต่อความดีอย่าง เหมาะสม (ประชารัฐ) การสร้างกฎหมายเฉพาะที่มีความชัดเจนรัดกุม และครอบคลุม โดยมีเป้าหมาย เพื่อป้องกันและแก้ไขการทุจริตอันจะเกิดขึ้นจากการคอร์รัปชันในทุกประเภทที่จะเกิดขึ้นในสังคมนี้

ดังนั้นเมื่อก้าวโดยสรุป หลักพุทธธรรมทางศาสนาจะเข้าไปเป็นกลไก เครื่องมือใน การเข้าไปสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามหลักการคำสอนทางศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อการรณรงค์ ป้องกัน หรือหยุดการกระทำที่เรียกว่า “ทุจริต” อันเกิดขึ้นในทุกวงการ และคนในทุกศาสนาก็เป็นเครื่องมือหรือกลไกที่จะป้องกันหรือ แก้ไขไม่ให้เกิดการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแต่อย่างน้อย หรืออยู่ในฐานะที่จะควบคุมได้ ดังนั้น ศาสนิกทุกองค์กรทางศาสนาต้องแสดงจุดยืนในเรื่องหลักการที่ถูกต้องในการป้องกันการโกง ทุจริตให้เป็นไปตามหลัก (ก) การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง และสามารถนำแบบอย่างนั้นมาเป็นตัวแบบในระบบสังคมโดยรวมได้ รวมทั้งนำ รูปแบบหรือตัวแบบนั้นให้ปรากฏเป็นพฤติกรรมเชิง ประจักษ์ได้ (ข) รณรงค์ หรือส่งเสริมให้คนผู้เป็นศาสนิกของตนเอง ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญว่า การ “ผิดศีล” ตามหลักศาสนบัญญัติในส่วนการ “เอาเปรียบ-เบียดบัง-ทุจริต-โกง” เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนบัญญัติ รวมทั้งสร้าง การตระหนักรู้ กำหนดกระทำ นำพาให้เกิดการปฏิบัติเป็นสิ่งอันจะพึงเกิดขึ้นในสังคมประชาชาติในองค์รวม เพื่อป้องกันการทุจริต ทั้งระดับบุคคล องค์กร และประเทศชาติ เพื่อนำพาให้เกิดสันติ สุข และคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูอุดมเจติยารักษ์ (2562) ได้วิจัยเรื่องการเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดย พระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ การเสริมสร้าง และวิเคราะห์ความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดย พระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาเชิงประยুক্তจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจง คือ พระสงฆ์ ราชการส่วน ภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น รวม 30 รูป/คน ใช้การประชุมผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ กระบวนการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ เป็นที่เคารพเชิงผู้นำทางจิตวิญญาณ มีองค์ความรู้ทางโลกและ ทางธรรม การยอมรับจากคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงศาสนาร่วมกับ ชุมชน เสนอหลักสูตรต่อต้านทุจริตโดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นศูนย์ดำเนินการ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน สังคมและภาครัฐภายใต้ พระธรรมวินัยและกฎหมาย ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนที่มี ความหลากหลาย 2. ภาค ประชาชน ต้องเป็นพลเมืองดีที่สนใจปัญหาชุมชน ตามกฎหมายและระเบียบราชการท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการป้องกันและควบคุมทุจริตภาคประชาชนท้องถิ่น ที่ยอมรับจากภาครัฐ ร่วมตรวจสอบ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผ่านจัดกิจกรรม เช่น การประกวด แข่งขัน ประกายกย่องบุคคลดีเด่น และปฏิบัติตามระบบกลไกตรวจสอบภายใน เช่น กิจกรรม ประชุม สัมมนา ออกตรวจเยี่ยม รณรงค์ ส่งเสริม และเชิญชวนให้ประชาชนแสดงบทบาท ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมนูญ และจารีต ประเพณีอันดีต่อประชาชน ปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมระบบคุณธรรมเชิงประจักษ์ เผยแพร่ความรู้ ด้านกฎหมาย จัดทำโครงการและดำเนินการสร้างระบบป้องกันและ ควบคุมทุจริต โดยคณะกรรมการ พัฒนา ติดตาม และประเมินผล เปิดเผยข้อมูลจัดซื้อจัดจ้าง และผลงานท้องถิ่น เพิ่มช่องทางให้มี ส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการ ทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ หากประพฤติผิดต้อง ลงโทษตามกฎหมาย เพื่อสร้างท้องถิ่นซื่อสัตย์ ภาครัฐโปร่งใส

ศุภยาวิ นาคเงินทอง และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่องการป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพการเอื้อประโยชน์ต่อการ ทุจริตที่มีต่อสังคมไทย 2) ศึกษารูปแบบการป้องกันการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบ ตามแนวพระพุทธศาสนา และ 3) เสนอรูปแบบการป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วย กลไกพุทธบูรณาการการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจาก เอกสาร การระดมความคิดเห็นจากโครงการประชุมเสวนาเครือข่ายการต่อต้านการทุจริต โดยอาศัย กลไกของรัฐ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงใน ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ ได้แก่ บุคคลจากภาครัฐ/เอกชน/ประชาชนจากทั่วประเทศ การ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับสูงหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานส่วนกลาง จำนวน 5 คน ผู้บริหาร ระดับสูงและ บุคลากรในพื้นที่ 4 จังหวัด ที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับรางวัลพระปกเกล้า ทองคำจำนวน 30 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากคณาจารย์

และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน เพื่อยืนยันความถูกต้อง โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการเอื้อประโยชน์ต่อการทุจริตที่มีต่อสังคมไทย แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับบุคคล ได้แก่ บุคลากรของรัฐขาดความรู้ความเข้าใจ ระเบียบแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย การใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงประโยชน์หรือเอื้อประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง การขาดจิตสำนึก ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ และภาคประชาชนมีค่านิยมจ่ายสินบนให้แก่บุคลากรภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกในการรับบริการ เห็นว่าการทุจริตเป็นเรื่องปกติ ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง การร้องเรียนไม่กล้าระบุตัวบุคคล แต่ระบอบองค์กร ทำให้กลไกการตรวจสอบการทุจริตเป็นไปได้ยาก (2) ระดับองค์กร เนื่องจากระบบราชการมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนทำให้บุคลากรภาครัฐอาศัยช่องว่างของกฎหมาย แสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้ ในบางกรณีกฎระเบียบที่วางไว้ทำให้คนสุจริตไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ประกอบกับการวางระบบควบคุมภายในขาดประสิทธิภาพ กลไกการตรวจสอบการทุจริตจากหน่วยงานภายนอกรวมทั้งกระบวนการยุติธรรมล่าช้า ไม่ทันการณ์ การลงโทษด้านกฎหมายและด้านสังคมไม่รุนแรง 2. การป้องกันการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสและ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักความโปร่งใส ซึ่งมีตัวชี้วัดตามที่สถาบันพระปกเกล้ากำหนด และแบ่งรูปแบบการป้องกันการทุจริตเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล ด้วยการปลูกจิตสำนึกโดยปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ธรรมะให้รักษาศีลห้า ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ระดับองค์กร ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ประสานงานกับองค์กรอิสระ ในการให้ความรู้ความเข้าใจและร่วมตรวจสอบองค์กรให้เกิดความ โปร่งใสพร้อมทั้งเน้นกลไกการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินการ บริหารจัดการท้องถิ่นทุกขั้นตอน 3. รูปแบบการป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย การดำเนินการใน 2 ระดับคือ (1) ระดับบุคคล ใช้หลักโลกบาลธรรม (หิริ โอตตัปปะ) เป็นกลไกในการบูรณาการ เพื่อปลูกและปลุกจิตสำนึกของบุคคลในองค์กรให้เกิดความละอายต่อ ความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลของการประพฤติชั่วพร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็น การพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของคน (2) ระดับองค์กร ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ใน การปกครอง เพื่อให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีและ ศาสนาเป็นกลไกบูรณาการร่วมกับหลักธรรมาภิบาล ขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้โปร่งใสปราศจากการทุจริตอย่างยั่งยืน

วนิดา ชุมนุช (2561) ได้วิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลแนวพุทธ: กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะสำคัญขององค์กรธรรมาภิบาลแนวพุทธในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย (2) ศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการธรรมาภิบาล ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแนวพุทธมาปฏิบัติ และ (3) ศึกษาการบูรณาการ ตัวแบบการบริหารจัดการในกรอบธรรมาภิบาลแนวพุทธในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดย

ศึกษาปรากฏการณ์จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ปรากฏการณ์นั้น ประชากรที่ใช้ ได้แก่ ชุมชนต้นแบบ 4 องค์กร โดยเลือกผู้นำองค์กร และ คณะกรรมการบริหารจัดการองค์กรนั้น ๆ จำนวน 4 องค์กร ดังนี้ ชุมชนไม้เรียง ตำบลไม้เรียง อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนสันตือโศก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ชุมชนบ้านคลองเปียง อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา และ เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สามารถยืดหยุ่นได้ 2) แบบสังเกตการณ์การทำงานการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้คำพูดที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยให้ความสำคัญทั้งความหมาย ในทางภาษาและมีการตีความจากสิ่งที่ซึ่งซ่อนอยู่ในขณะนั้น

ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะสำคัญขององค์กรธรรมาภิบาลแนวพุทธประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ (1) ใช้หลัก ทศพิธราชธรรม สังคหัตถ์ 4 พรหมวิหาร 4 และ อิทธิบาท 4 ในการ บริหารองค์กร (2) ผู้บริหารมีธรรม (3) องค์กรเน้นความพอเพียง และพึงพอใจ (4) มีวัฒนธรรมที่ เหมาะสมกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (5) น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ และ (6) ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นสำหรับรูปแบบและการบริหารจัดการธรรมาภิบาล พบว่า เกี่ยวข้องกับ 1) ภาวะ ผู้นำของผู้บริหารใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเน้นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อภายในองค์กรยึดหลักความ เกรงครัต มีระเบียบวินัยส่วนบุคคล 3) ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นภายในองค์กร และ 4) มีการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการ ดำรงชีวิตโดยสร้างรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือนและชุมชน ในด้านการบูรณาการตัวแบบการบริหาร จัดการในรอบ ธรรมาภิบาลแนวพุทธ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้ (1) การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหาร องค์กรด้วยการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ (2) มีการบูรณาการนำหลักธรรมกับหลักธรรมาภิบาล มา ประยุกต์ใช้ในการทำงาน (3) มีการพัฒนาองค์กรโดยใช้หลักการฝึกอบรม อย่างต่อเนื่อง และ (4) มี หลักการบริหารเพื่อประโยชน์สุขต่อประชาชนโดยรวม ส่งเสริมการมีส่วนร่วม คุ่มค่า โปร่งใส สามารถ ตรวจสอบได้

ดิฐภัทร บวรชัย (2560) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ของ เจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาระดับสถานีตำรวจ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาของการทุจริตและประพฤติ มิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาระดับสถานี ตำรวจ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการทุจริตและ ประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาระดับสถานีตำรวจ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการป้องกันการ ทุจริตและประพฤติมิชอบของ เจ้าหน้าที่ตำรวจกรณีศึกษาระดับสถานีตำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ (1) กลุ่ม ตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบด้วย ข้าราชการตำรวจ ระดับปฏิบัติการ ใน สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค 1 – 9 ภาคประชาสังคม ผู้ประกอบการในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าสถานีตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค 1- 9 และ ศูนย์ปฏิบัติการจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และกำหนดขนาด ของกลุ่มตัวอย่างตามตารางเลขสุ่มของเคร์จซี่; และ มอร์แกน (Krejcie; & Morgan.1970: 608) จำนวน 1,281 คน (2) กลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 307 คน (3) กลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหา การทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการตำรวจระดับสถานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 3.67$,

S.D. = 0.75) สาเหตุของการทุจริตประพฤติมิชอบ สรุปได้ 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ตอบแทนผู้มีพระคุณ ยอมรับการทุจริตเป็นเรื่องปกติ คิดว่าไม่มีใครจับได้ ขาดความซื่อสัตย์สุจริตค้ำค่าที่จะเสี่ยง ความโลภ ไม่รู้จักพอ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความเคยชิน คิดว่าใคร ๆ ก็ทำกัน จิตใจไม่เข้มแข็ง ต้องการความร่ำรวย ไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ยกย่องคนมั่งมีผู้มีอำนาจ 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ตกอยู่ใต้อิทธิพลผู้มีอำนาจ มีโอกาสในการเรียกรับผลประโยชน์เข้าไปมีส่วนได้เสียกับสถานประกอบการ ผูกขาดอำนาจการแต่งตั้ง อิทธิพลทางการเมือง ความเข้าใจผิดของประชาชน การแทรกแซงทางการเมือง ความล่าช้าของกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการทุจริต ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ผู้บังคับบัญชาบางคนเป็นตัวอย่างไม่ดี รายได้น้อย ค่านิยมว่าตำแหน่งเป็นสมบัติส่วนบุคคล กฎหมายมี ช่องโหว่ การมีอำนาจผูกขาด พฤติกรรมเลียนแบบ อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และอำนาจ สภาพการทำงานเอื้อต่อการทุจริต รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันการทุจริตประพฤติมิชอบ มี 4 ระยะ ตั้งแต่ ระยะก่อนเข้า เป็นตำรวจ ระยะเข้าโรงเรียนตำรวจ ระยะรับราชการตำรวจ และระยะพ้นจากการเป็นตำรวจ โดยทั้ง 5 สายงานในสถานีตำรวจ คือ ป้องกันปราบปราม สอบสวนสืบสวน จราจร และอำนวยความสะดวก เป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันแบบบูรณาการให้ภาครัฐและประชาชน เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วม สนับสนุน ส่งเสริมองค์ความรู้ งบประมาณสวัสดิการ กำลังพล และตรวจสอบการทำงาน มีระบบการ ตรวจสอบภายใน และตรวจสอบภายนอกที่เคร่งครัดจากองค์กรหรือหน่วยงานอิสระ เช่น คณะกรรมการ โรงเรียนตำรวจ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงานและตรวจสอบระบบการทำงาน มีระบบการ ส่งเสริมตำรวจดีที่เข้มแข็ง

ศิริวรรณ มนอัครผดุง (2555: 1-2) บทความเรื่อง ปัญหาการคอร์รัปชันของไทย กรณีศึกษา สิงคโปร์และฮ่องกง พบว่าสาเหตุหลักของการคอร์รัปชันมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจ บังคับใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบแบบเบ็ดเสร็จโดยขาดจิตสำนึก มีอำนาจดุลยพินิจสูง มีกรอบความรับผิดชอบไม่ชัดเจน และขาดระบบการทำงานที่โปร่งใส ซึ่งเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างที่มีความซับซ้อน นอกจากนี้สังคมไทยยังมีความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้คนไทยมีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยประชาชนเริ่มยอมรับได้กับการคอร์รัปชันมากขึ้น หากนักการเมืองคอร์รัปชันแต่ทำให้ประเทศรุ่งเรืองและตนเองได้ประโยชน์

จาวรวัฒน สุขุมาลพงษ์ (2556) ได้ศึกษาแนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย(The Trend of Corruption in Thailand) สรุปประเทศไทยยังมีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอยู่มาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้สถาบันการเงินของไทยถูกลดความเชื่อถือในสายตาชาวโลก การทำธุรกรรมทางการเงินในระดับนานาชาติจะยากขึ้นเพราะไม่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศด้วย

ณชรัต อิมณะรัฐ (2557: 112-120) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สัญลักษณ์เพื่อการรณรงค์ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันทางสื่อวีดิทัศน์ออนไลน์พบว่า สัญลักษณ์เพื่อการรณรงค์ต่อต้านการทุจริต คอร์รัปชันทางสื่อ วีดิทัศน์ สามารถจำแนกได้ 2 ประเภทคือ (1) สัญลักษณ์ภาพและภาษา ประกอบด้วย (ก) สัญลักษณ์เกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่ สัญลักษณ์เกี่ยวกับความ ซบซ้อนและความไร้ระเบียบของสังคม (ข) สัญลักษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมทุจริตคอร์รัปชัน ประกอบด้วยสัญลักษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการโกงกิน และสัญลักษณ์ภาษาท่าทางการแสดงออกเกี่ยวกับการ

ประเมินคุณค่าพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชัน (2) องค์ประกอบทางการสร้างสรรค์ของงาน รณรงค์ การทุจริตคอร์รัปชันที่กระตุ้นให้เยาวชนตระหนักถึงปัญหาคอร์รัปชัน

พรเทพ จันทนิภ (2559: 88-89) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริต คอร์รัปชัน ในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย พบว่า สาเหตุของการทุจริต คอร์รัปชันใน ภาครัฐมาจากกฎหมายหรือระเบียบการปฏิบัติงานมีช่องว่าง ขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี การใช้ อำนาจของนักการเมือง ระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานราชการมีหลายขั้นตอน กระบวนการ คัดเลือก บุคลากรเข้าสู่ระบบเน้นด้านความรู้ไม่มุ่งเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม มีระบบอุปถัมภ์ใน หน่วยงาน ราชการ ข้าราชการขาดคุณธรรมจริยธรรม มีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการครองชีพ และ ประชาชนมี ส่วนสนับสนุนให้เกิดการคอร์รัปชันเพื่อลดขั้นตอนการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน ภาครัฐ จาก ข้อค้นพบดังกล่าว รูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีใน สังคมไทย ควรมีหลักการคือ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการ ปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม อบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ความ ซื่อสัตย์ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้บริหารประเทศและผู้บริหารองค์กรต้อง ประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนี้คนในสังคมต้องเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อโดยให้การ เคารพยกย่องคนดีมีคุณธรรม รวมทั้งสื่อมวลชนต้องยกย่องชมเชยผู้ที่ประพฤติดี กำหนดเกณฑ์ มาตรฐานระดับสูงในการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ระบบ และองค์กรต้องสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกด้าน คุณธรรมให้กับบุคลากร จัดอบรมสัมมนา มีกลไกการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

ณภัทร เตโช และคณะ (2559: ออนไลน์) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการป้องกันและปราบปราม การทุจริตในส่วนราชการไทย พบว่ามีความรุนแรง ถึงแม้ว่าจะมีการตรากฎหมายเพื่อป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตหลายฉบับ แต่ก็ยังมีข้าราชการจำนวนมากมีพฤติกรรมการใช้อำนาจ ไปในทาง ทุจริต จะต้องเร่งกำหนดแนวทางและมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งในระดับองค์กร และระดับบุคคลขึ้น

จำกัต์ อติตยา เดวันทารา และคณะ (2019) ศึกษา การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันเพื่อสร้าง นักเรียนที่มีลักษณะมนุษยธรรมและสอดคล้องกับกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า (1) การนำการศึกษา ต่อต้านการทุจริตเป็นไปโดยครูโดยผ่านการใส่คุณค่าในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีที่ มอบสื่อการศึกษา ต่อต้านคอร์รัปชันผ่านการบรรยายการอภิปรายและการนำเสนอ ครูในฐานะผู้จัดการชั้นเรียนและ วิทยากรในกระบวนการสอนใช้วิธีการต่อต้านทุจริตด้วยการให้คำแนะนำ ตักเตือน และลงโทษในชี้ และลดคะแนนนักเรียนสำหรับนักเรียนที่ทำไม่ได้ดำเนินการลักษณะต่อต้านการทุจริต กิจกรรมนี้คือ ทำเพื่อให้นักศึกษาเติบโต ซื่อสัตย์ มีวินัย เอาใจใส่ และยังเอาความรับผิดชอบต่อนักศึกษา (2) ปัจจัย ที่สนับสนุนในการดำเนินการศึกษาต่อต้านคอร์รัปชัน ได้แก่ความมุ่งมั่นของอาจารย์ใหญ่และครู สิ่ง อำนวยความสะดวกที่ดีและโครงสร้างพื้นฐานสำหรับผู้ฝึกฝนและการลงโทษที่ชัดเจนปัจจัยกีดขวาง ได้แก่ สถานศึกษาใกล้รายจ่ายศูนย์กลางและการขาดการอ่านหนังสือเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชัน การศึกษาในห้องสมุด

ไชยาริพา กุสเตียวาตี มุกรีและฮิตายะห์ ไบซา (2020) ศึกษา การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันบน พื้นฐานของศาสนาและวัฒนธรรมของชาติ ผลการศึกษาพบว่า การทุจริตได้ทำร้ายคนจำนวนมากและ ถึงกับทรมานตัวเอง คอร์รัปชันข้อควรระวังทางการศึกษาถือว่าไม่ได้ผลและเป็นกำลังใจเพราะทำได้ไม่

ขจัดการทุจริตคอร์รัปชันที่สังคมแต่ละชั้นทำได้แม้กระทั่งจากสอนให้คนทั่วไป ยิ่งกว่านั้นมันยังหายไปพร้อมกับกฎหมายไม่พอแนวทางและการบังคับใช้ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเชิงประจักษ์ที่ดำเนินการผ่านการทบทวนวรรณกรรมและแนวทางการสร้างสังคมใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาอธิบายวิธีการแนวคิดของการศึกษาลักษณะนิสัยการต่อต้านการทุจริตที่มองเห็นได้เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมของชาติที่ใช้เป็นขั้นตอนเชิงกลยุทธ์ในการปลูกฝัง การศึกษาต่อต้านการทุจริตในหมู่นักเรียน ผลปรากฏว่าการฝังและพัฒนาให้นักเรียนต้องสร้างขึ้นบนศรัทธา และความกตัญญูต่ออัลลอฮ์ SWT บุคลิกอันสูงส่งที่เหมาะสมที่สุดและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของครอบครัวแนวคิดการเรียนรู้ของแนวคิดนี้มีหลากหลายและจัดวางอย่างเป็นระบบครอบคลุม

ยานติ อเมเรีย และคณะ (2563) ศึกษา การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันสำหรับเด็กนักเรียนวันอาทิตย์ ในรูปแบบของนโยบายไม่ลงโทษเพื่อขจัดการทุจริต ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาต่อต้านคอร์รัปชันสำหรับเด็กนักเรียนวันอาทิตย์ เป็นรูปแบบหนึ่งของนโยบายที่ไม่เกี่ยวกับโทษทัณฑ์เพื่อขจัดการทุจริต การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ว่ารูปแบบการไม่ลงโทษเป็นอย่างไรนโยบายขจัดการทุจริตที่เกิดจากการศึกษาของคริสตจักรอย่างเป็นทางการ ได้แก่โรงเรียนวันอาทิตย์ด้วยการปลูกฝังค่านิยมต่อต้านการทุจริตในเด็กโรงเรียนวันอาทิตย์ (ASM) วิธีการวิจัยที่ใช้เป็นการวิจัยเชิงกฎหมายเชิงบรรทัดฐานโดยใช้แนวความคิด และวิธีการทางกฎหมาย เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้คือ การศึกษาวรรณกรรมแล้ววิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ ผลปรากฏว่าสถาบันศาสนาตลอดวันอาทิตย์คริสตจักร (GSM) สามารถมีบทบาทในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันผ่านตัวอักษรการศึกษาที่มีค่านิยมต่อต้านคอร์รัปชันที่สอนให้เด็กนักเรียนวันอาทิตย์ทุกครั้งไปโบสถ์ ค่านิยมต่อต้านคอร์รัปชัน เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม วินัย ความรับผิดชอบ, ความขยัน, ความกล้าหาญ, ความเป็นอิสระ, ความเรียบง่าย และการดูแลเอาใจใส่ได้ชัดเจนอธิบายให้เด็ก ๆ ฟังผ่านวิธีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวละครในพระคัมภีร์ การเล่นเกมและร้องเพลงด้วยกัน โดยแนะนำและปลูกฝังค่านิยมต่อต้านคอร์รัปชันตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงเด็ก ๆ โดยเฉพาะเด็กนักเรียนวันอาทิตย์ ผ่านข้อความทางศาสนาที่ GSM ถ่ายทอด คาดว่าเด็กจะมีนิสัยต่อต้านคอร์รัปชันตั้งแต่อายุยังน้อยจึงจะได้สร้างบุคคลที่มีลักษณะต่อต้านการทุจริตและมีคุณธรรมสูง

คริสเตียน ฮูลเวอร์ (2019) ศึกษาการต่อต้านการทุจริต: การฝึกอบรมต่อต้านการทุจริตสร้างความแตกต่างหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า การทุจริตยังคงเป็นความท้าทายที่ท้าทายต่อบริษัทที่ดำเนินงานในระดับสากล ตามมาตรฐานการต่อต้านการคอร์รัปชันสากลที่มีอยู่ทั่วไป บริษัทสามารถถูกรับผิดทางอาญาได้หากไม่ระบุนโยบายจำเป็นและสมเหตุสมผลทั้งหมด มาตรการขององค์กรในการป้องกันการทุจริต การฝึกอบรมพนักงานอย่างสม่ำเสมอเป็นหนึ่งในสิ่งที่ดีที่สุดวิธีที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการทุจริต การฝึกอบรมพนักงานถือว่าเป็นประโยชน์ในการพยายามลดความเสี่ยงของพนักงานเข้าไปพัวพันกับพฤติกรรมทุจริต ด้วยแนวคิดนี้และการสร้างแบบจำลองสามเหลี่ยมการฉ้อโกงและการวางตัวเป็นกลางทฤษฎี บทความนี้ตรวจสอบว่านักธุรกิจที่ได้รับการฝึกอบรมต่อต้านการทุจริตมีโอกาสมากขึ้นหรือไม่ที่จะปฏิเสธเหตุผลของการทุจริตที่มีอยู่ทั่วไปมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมดังกล่าว เชิงประจักษ์การวิเคราะห์ในเอกสารนี้ใช้แบบจำลองการถดถอยโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากชุดข้อมูลเฉพาะซึ่งประกอบด้วย 200 ธุรกิจมีอาชีพให้หลักฐานว่าการฝึกอบรมมีการเชื่อมโยงเชิงบวกกับแนวโน้มที่จะปฏิเสธเหตุผลของคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตาม การวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าวิธีการฝึกอบรม

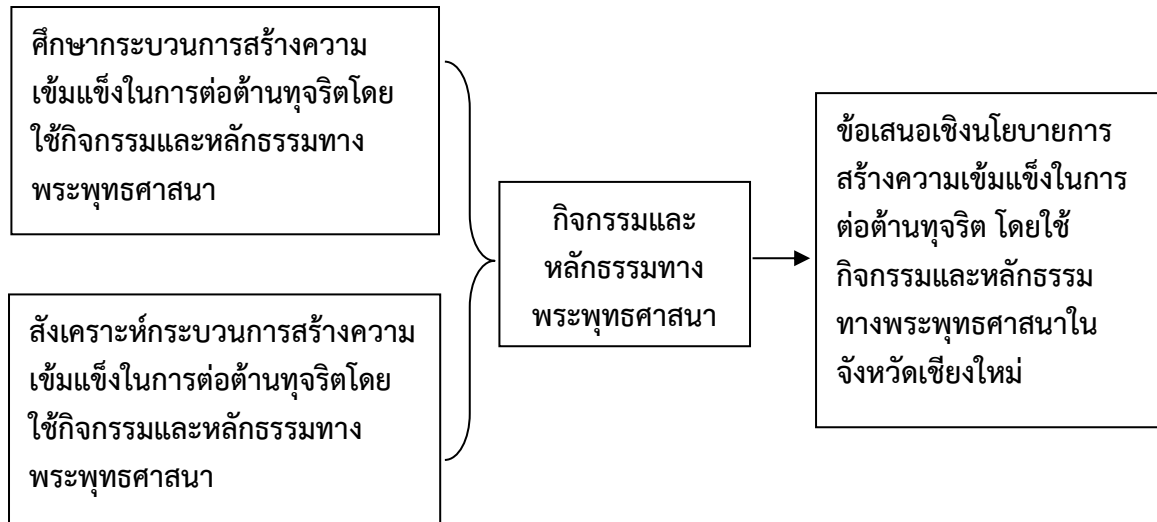
ต้องมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อจัดการกับคำถามที่ท้าทายเกี่ยวกับประเด็นสีเทาของจริยธรรม และการปฏิบัติตาม

สิทธิ อุสวาตุน ฮาเสนาห์ และคณะ (2019) ศึกษา นโยบายของวิทยาลัยในการดำเนินการ ศึกษาต่อต้านคอร์รัปชัน ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาต่อต้านการทุจริตสำหรับนักเรียนสำคัญมากใน การให้ความรู้เพียงพอเกี่ยวกับความซับซ้อนของการทุจริตและการกำจัดของมันไปพร้อม ๆ กันโดย ปลุกฝังค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่ซื่อสัตย์เอาใจใส่ ฟังตนเอง มีวินัย รับผิดชอบหน้าที่งาน อ่อนน้อมถ่อมตน กล้าหาญ และยุติธรรม แน่ใจว่าต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษกับทุกส่วนไม่ว่าจะ เป็นเมือง/เขตการปกครอง หัวหน้ามหาวิทยาลัยหรืออาจารย์โดยเฉพาะอาจารย์วิชาศึกษาพลเมือง โดยคำนึงถึงความสำคัญของการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันตัวละครที่นักเรียนเป็นเจ้าของในฐานะ ทายาทของสิ่งนี้ชาติในกาลิมนตันตะวันตก การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าจาก 12 วิทยาลัยในกาลิมนตัน ตะวันตกที่เข้าร่วมในการฝึกอบรมวิทยากรต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันไม่ใช่ทุกคนที่ใช้การต่อต้านการ ทุจริตการศึกษาในหลักสูตรพิเศษไม่บูรณาการเข้ากับอีกหลักสูตรหนึ่งโดยเฉพาะการศึกษาของ พลเมืองเนื่องจากได้ขอให้ดำเนินการศึกษาต่อต้านการทุจริตในรูปแบบบังคับ/รายวิชาเสริม หรือ แบบ แทรกในหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการสร้างบุคลิกภาพต่อต้านการทุจริตของนักเรียนในขณะเดียวกัน ก็พัฒนาจิตวิญญาณและความสามารถเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงเพื่อชีวิตของสังคมและรัฐที่ได้รับ การคุ้มครองอย่างเต็มที่จากการคุกคามคอร์รัปชันยังคงห่างไกลจากความคาดหวัง

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาการคอร์รัปชันเป็นปัญหา สำคัญต่อระบบการปกครองทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันมาจาก กฎหมายหรือระเบียบการปฏิบัติงานมีช่องว่าง ขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี การใช้อำนาจของ นักการเมือง ระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานราชการมีหลายขั้นตอน กระบวนการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ ระบบเน้นด้านความรู้ไม่มุ่งเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม มีระบบอุปถัมภ์ในหน่วยงานราชการ ข้าราชการขาดคุณธรรมจริยธรรม มีรายได้ไม่น้อยไม่เพียงพอต่อการครองชีพ และประชาชนมีส่วน สนับสนุนให้เกิดการคอร์รัปชัน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการคอร์รัปชัน คือ โครงสร้าง และขนาด ของ หน่วยงาน และทั้งนี้ยังพบว่ารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยการดำเนินการใน 2 ระดับคือ (1) ระดับบุคคล ใช้ หลักโลกบาลธรรม (หิริ โอตตัปปะ) เป็นกลไกในการบูรณาการ เพื่อปลูกและปลูกจิตสำนึกของบุคคลใน องค์กรให้เกิดความละอายต่อความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลของการประพฤติชั่วพร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของคน (2) ระดับองค์กร ใช้หลักอภิธานิธรรม 7 ซึ่งเป็น หลักธรรมที่ใช้ในการปกครอง เพื่อให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดหลักขนบธรรมเนียม ประเพณีและศาสนาเป็นกลไกบูรณาการร่วมกับหลักธรรมาภิบาล ขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กร ปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้โปร่งใสปราศจากการทุจริตอย่างยั่งยืน

2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

การวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มีกรอบแนวคิดดังนี้

แผนภาพที่ 1 : ภาพกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

3.1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

(1) ส่องหนังสือเอกสารขออนุญาตศึกษาวิจัยในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน/รองอธิการบดี พระภิกษุ/รวมทั้งผู้บริหารในองค์กรที่เกี่ยวข้อง

(2) ศึกษาจากข้อมูลเอกสาร/งานวิจัยของชุมชน/งานวิจัยในองค์กร

(3) ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง รับข้อเสนอแนะ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งนำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอที่ปรึกษางานวิจัยพิจารณา และให้ความเห็นชอบ ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ท่านและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

(4) ลงพื้นที่สัมภาษณ์การวิจัย และจัดเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้อำนวยการโรงเรียน/รองอธิการบดี พระภิกษุ/รวมทั้งผู้บริหารในองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยนัดเวลาในการมาพูดคุยกัน ซึ่งผู้วิจัยเองได้เตรียมเนื้อหา คือ การลำดับขั้นตอน การดำเนินการจัดเวทีชุมชน การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเวที เช่น เครื่องบันทึกเสียง กระดาษปรีฟ ปากกาเมจิก สมุด ปากกา เทป โดยผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการสนทนา ร่วมกัน ภายใต้กรอบประเด็นการวิจัยที่กำหนดไว้ สำหรับการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้พยายามสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล ทั้งจากการสร้างความคุ้นเคยเป็นรายบุคคล และการสร้างความคุ้นเคยในลักษณะกลุ่มจากนั้นจึงเริ่มทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้น เป็นคำถามแบบไม่มีโครงสร้างและแบบมีโครงสร้างด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก นอกจากนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับ มีความครอบคลุม และยังเป็น การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งการจัดเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจัดทั้งหมด 3 ครั้ง

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ นอกจากการศึกษาเอกสารแล้วยังเน้นการวิจัยภาคสนาม (Field Study) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และผู้ร่วมปฏิบัติการ (Participants) ดังนี้และการวิจัยในครั้งนี้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมบริบทการศึกษาวิจัย โดยมีการเจาะจงจำนวนเขตการศึกษาวิจัย คือ ประชากรในเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยานาน โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษา ดังนี้

3.2.1 วิจัยเชิงคุณภาพ

1) **ประชากร** การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารในองค์กร อาทิ ผู้อำนวยการโรงเรียน/รองอธิการบดี รวมทั้งผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในองค์กรที่เกี่ยวข้องจากสถาบันการศึกษาทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยานาน โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา รวมจำนวน 20 รูป/คน

2) **กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบวิธีการผสมผสาน (Multi-Stage Sampling) เริ่มต้นจากการกำหนดพื้นที่ที่จะทำการวิจัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้น (Stratified Sampling) ซึ่งแบ่งพื้นที่วิจัย หลังจากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) และใช้การเก็บข้อมูลแบบเจาะจงเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา 4 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเบื้องต้นที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้ สำหรับคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากคณะผู้บริหารเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา 4 แห่ง รวม 20 รูป/คนประกอบด้วย

2.1) คณะผู้บริหารโรงเรียนสามัคคีวิทยานาน	5 รูป/คน
2.2) คณะผู้บริหารโรงเรียนเมตตาศึกษา	5 รูป/คน
2.3) คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	5 รูป/คน
2.4) คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา	5 รูป/คน

รวม 20 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 **วิจัยเชิงคุณภาพ** ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดับความคิดร่วมกัน โดยมี กล้องถ่ายรูป สมุดจดและเครื่องบันทึกอัดเสียงใช้บันทึกข้อมูลจากผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งใช้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน/รองอธิการบดี รวมทั้งผู้บริหารในองค์กรที่เกี่ยวข้องจากสถาบันการศึกษาทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยานาน โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนามีโครงสร้าง ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามว่าศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) องค์กรของท่านมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่อย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อคำถามว่าสังเคราะห์กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านมีสภาพการดำเนินงานหรือปัญหาอุปสรรคอย่างไร

2) กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านเกิดผลลัพธ์อย่างไรต่อบุคลากรและองค์กร

3) กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านสามารถสังเคราะห์เกิดองค์ความรู้อะไรบ้าง และนำไปใช้อย่างไร

4) ผลจากกระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านเกิดผลกระทบอย่างไร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ ประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ใช้ในการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) พระมหาวิเศษ ปญญาชิโร, รศ.ดร. 2) ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ 3) ผศ.ดร.โผน นามณี อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) และสามารถนำไปทดสอบ (Try -Out) กับกลุ่มลักษณะที่คล้ายกันจำนวน 30 คน จากนั้นนำความคิดของผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มประชาชนที่ไปทำทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีเครื่องมือวิจัยที่มีคุณภาพ โดยผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมอยู่ที่ 1.00

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตจากผู้บริหารโครงการวิจัย ลงเก็บข้อมูล ติดต่อประสานขอความร่วมมือนัดสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้อำนวยการโรงเรียน/รองอธิการบดี รวมทั้งผู้บริหารในองค์กรที่เกี่ยวข้องจาก

สถาบันการศึกษาทั้ง 4 แห่ง โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่

(1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ(Content Analysis) ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น จัดประเภท/กลุ่มข้อมูล เพื่อให้ได้ชุดข้อมูล ที่สามารถเสนอเป็นข้อเท็จจริง และใช้ประกอบการวิเคราะห์อภิปราย ซึ่งมีการให้เหตุผลเชิงตรรกะ นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

4.1 ผลการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.2 ผลการศึกษาการสังเคราะห์กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.3 ผลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.4 อภิปรายผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.1.1 กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กร

จากการลงพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย พบว่า ภายในองค์กร มีการจัดกิจกรรม ดังนี้คือ

1) **กิจกรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา** เป็นหนึ่งประเพณีที่มีการทำกิจกรรมแห่เทียนพรรษา หรือการถวายเทียนพรรษา เนื่องในวัน “เข้าพรรษา” ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า “การแห่เทียนพรรษามีความเชื่อมาตั้งแต่สมัยโบราณว่า การถวายเทียนจะช่วยให้ชีวิตสว่างไสวรุ่งเรือง พบเจอแต่เรื่องดี ๆ หากมีปัญหา ก็จะพบแสงสว่าง ทำให้คลี่คลาย สามารถเปลี่ยนจากเรื่องร้ายให้กลายเป็นดี นอกจากนี้ยังมีการนำการถวายเทียนมาเชื่อมโยงกับเรื่องของความรัก ซึ่งหมายถึงการส่องสว่างในชีวิตคู่ ส่วนใครที่ยังไร้คู่ก็จะช่วยส่องทางให้พบกันไว้มากขึ้น นอกจากนี้จะมีการถวายเทียนพรรษาแล้ว ยังมีการฟังพระธรรมเทศนา จากพระนักเทศ ซึ่งเทศนาท่านเกี่ยวกับ ทางสายกลาง ได้แก่ อริยมรรค มีองค์แปด คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ และตั้งใจชอบ” จากการร่วมรับฟังการเทศนาดังกล่าวถือเป็นการเตือนสติในการดำรงชีวิตและถือเป็นการปฏิบัติที่ทุกคนได้ร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน และถือเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมการให้ความสำคัญกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

2) **กิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนนักศึกษาใหม่** กิจกรรมนี้เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มีความสำคัญ เนื่องจากนักศึกษานั้นมาจากพื้นที่และมีภูมิหลังที่แตกต่างกัน ดังนั้นการปฐมนิเทศนักศึกษาถือเป็นการละลายพฤติกรรม และเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นการปรับตัวในสถานที่แห่งใหม่และกับเพื่อนใหม่ ซึ่งการปฐมนิเทศนักศึกษาจะมีการบรรยายธรรมและกิจกรรมค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมร่วมกัน การอบรมจะเป็นลักษณะของการปฏิบัติธรรม ฟังการบรรยายธรรม ทำกิจกรรม เล่นเกม ศึกษาธรรมะจากธรรมชาติ เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษาไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด รักตนเอง รักบิดา รักชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตั้งใจใฝ่หาความรู้ จากกิจกรรมจะมีการสอดแทรก หลักธรรม อาทิ อิทธิบาท 4 อันได้แก่ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกใฝ่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น พรหมวิหาร 4 เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา คือการรู้จักวางเฉย สังคหัตถ์ 4 ทาน คือการให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว ปิยวาจา คือการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ อตถจริยา คือการสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพடுத்தในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สมานัตตา คือการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย และ หิริ คือความละอายต่อความชั่ว โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว หลักธรรมที่สอดแทรก ในกิจกรรมเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษารวมทั้งบุคลากรทางการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจใน หลักธรรม ของศาสนาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องและเพียงพอ และสามารถนำหลักธรรม นั้นมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นคุณธรรมประจำชีวิตไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดและความ ชั่วทั้งหลายทั้งปวง มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัยและสงบร่มเย็น และสามารถดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดี งามแก่ผู้อื่น ทั้งในด้านความเป็นระเบียบวินัยขยันอดทนซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบ

3) กิจกรรมวันสถาปนาสถาบัน กิจกรรมวันสถาปนาสถาบันเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มีความสำคัญมีประวัติและมีภูมิหลังการก่อตั้งสถาบันจากอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการรำลึกถึงบุคคลสำคัญในการก่อตั้งสถาบันและเฉลิมฉลองในวาระสำคัญการครบรอบ อันเป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในเกียรติยศของสถาบัน เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีตา เคารพครูอาจารย์ รู้รักสามัคคี มีความสมานฉันท์ สานสัมพันธ์ พบปะสังสรรค์ ระหว่างครูอาจารย์ ศิษย์เก่า ครูอาจารย์ ปัจจุบัน นักเรียนนักศึกษา ผู้ปกครองและองค์กรหลัก ตลอดจนชุมชนผู้ให้การสนับสนุนในการบริหารจัดการองค์กร และเพื่อเปิดโอกาสให้ศิษย์เก่ามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งภายในกิจกรรมวันสถาปนาจะมีการเปิดบ้านหรือเปิดสถาบันให้ทุกคนได้ร่วมกิจกรรม ตลอดจนการจัดแสดงประกวดผลงานนักศึกษาและนำเสนอผลงานนักศึกษาและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม สำหรับกิจกรรมวันสถาปนาสถาบันนั้นจะเป็นกิจกรรมที่จัดตั้งแต่ช่วงเช้าเช้าถึงช่วงเย็น ซึ่งช่วงเช้าจะเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาการทำบุญวันครบรอบประจำปี หลังจากนั้นจะเป็นการแสดง และเป็นกิจกรรมของนักศึกษาได้นำเสนอผลงานและจัดกิจกรรมให้แก่้อง ๆ นักเรียนที่มาร่วมกิจกรรม ในช่วงเย็นจะเป็นการสังสรรค์รับประทานอาหารและทำกิจกรรมร่วมกัน จากการสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งนั้นเป็นสิ่งที่ยากและมีความเหน็ดเหนื่อยเนื่องจากจะต้องมีการเตรียมงาน และมีการประสานงานต่าง ๆ แต่เมื่อเห็นผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดงานหรือกิจกรรมนั้นก็หายเหน็ดเหนื่อย เนื่องจากได้เห็นพลังของบุคลากร นักเรียนนักศึกษาในการจัดกิจกรรมร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์และความใกล้ชิดระหว่างศิษย์มากยิ่งขึ้นตลอดจนการแสดงออกให้เห็นถึงศักยภาพและความสามัคคีของบุคลากรทางการศึกษาตลอดจนนักเรียนนักศึกษา หรือถ้าให้เปรียบกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นเหมือนกับหลักธรรม “สาราณียธรรม” ซึ่งเป็นหลักธรรม ที่ส่งเสริมความสามัคคีปรองดอง การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข คือ 1. เมตตากายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยเมตตา

หมายถึง ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่นเช่น แสดงไมตรีจิต และหวังดีต่อมิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน บุคคลรอบข้าง โดยช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ด้วยความเต็มอกเต็มใจ พร้อมกับประพฤติกรรมอย่างสุภาพ สม่ำเสมอ ให้ความเคารพ และจริงใจต่อผู้อื่นแม้ในยามหน้า และลับหลัง 2. เมตตาวิจิตร คือ พุดกันด้วยเมตตา หมายถึง จะพูดอะไรก็พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น การให้ความรู้ หรือคำแนะนำที่ดีต่อผู้อื่น กล่าววาจาสุภาพ พูดจริง ไม่พูดเพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว 3. เมตตาโมกกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง จะคิดสิ่งใดก็ให้คิดในสิ่งที่ดี และคิดด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เช่น ตั้งจิตปรารถนาที่จะทำคุณงามความดี คิดมั่นในการสร้างบุญกุศล และมีจิตเมตตาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความหวังดี 4. สาธารณโภคี คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม หมายถึง แบ่งปันลาภผลที่ร่วมกันหาร่วมกันทำโดยยุติธรรมแม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วถึงกันนั้น คือ การร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน 5. สีสสามัญญตา คือ มีความประพฤติเสมอภาคกัน หมายถึง ประพฤติสุจริตในสิ่งที่ตั้งงามอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติตนอย่างมีระเบียบวินัยเหมือนผู้อื่น ไม่ประพฤติตนในทางแตกแยกจนเป็นที่ขัดข้องหมองใจต่อผู้อื่นหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ และ 6. ทิฏฐีสามัญญตา คือ มีความเสมอภาคกันทางความคิด และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง ปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุผลถูกต้องเหมือนกับผู้อื่น และหมู่คณะ ภายใต้เหตุ และผลในทางที่ตั้งงาม พร้อมกับเคารพเหตุผล ยึดหลักความตั้งงามเป็นอุดมคติอย่างสม่ำเสมอ

4) กิจกรรมค่ายอาสา กิจกรรมค่ายอาสา เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มของคนหลาย ๆ คนด้วยความสมัครใจ และไม่ได้มีการบังคับจิตใจใด ๆ ทั้งสิ้น กิจกรรมค่ายอาสา นั้นจะมีการจัดกิจกรรมปีละ 1 ครั้ง เช่นการออกค่ายอาสาบนพื้นที่สูงหรือบนดอย ซึ่งในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งนั้น แต่ละคนต่างมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อต้องการทำประโยชน์ให้กับสังคม ในค่ายอาสา นั้นจะเป็นการอยู่ร่วมกันของชาวค่ายและมีกฎระเบียบที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม มีหน้าที่ของตนเองและมีการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ซึ่งประโยชน์ของงานอาสา คือ พลังแห่งจิตใจ ที่รักผู้อื่นมากกว่าตน ซึ่งเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของงานอาสา หรือจะเรียกว่า หัวใจของค่ายอาสา ซึ่งเป็นบันไดของความสำเร็จ ในการเปลี่ยนแปลงชีวิตมุมมองและทัศนคติ มากกว่านั้นยังเติมเต็มจิตใจที่ซำรุดอ้างว้างไปจนถึงช่วยรักษาโรคขาดความสุขทางสังคมได้ด้วย อีกทั้งค่ายอาสา นั้นยังสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตและมุมมองได้ เนื่องจากค่ายอาสา คือพื้นที่จำลองรูปแบบทางสังคมในอุดมคติ จากความใฝ่ฝันของคนหนุ่มสาวแต่ละยุคสมัย ที่รู้ว่า ตนเองต้องการสังคมเช่นใด ค่ายอาสาไม่ได้ให้คำตอบสำเร็จรูปแก่ทุกคนหากแต่ค่ายอาสา กลับช่วยให้รู้สึกอยากเปิดกรอบคิด ซึ่งมาจากรากฐานความรักและห่วงใย อาทรกัน เมื่อได้มาอยู่ในค่ายอาสา จะมีการวางกฎกติกาข้อตกลงการอยู่ร่วมกัน แบ่งงานกันรับผิดชอบ ร่วมมือกัน สร้างสรรค์บรรยากาศ ไม่แบ่งหญิงแบ่งชาย ไม่มีชนชั้นวรรณะ มีแต่ความเท่าเทียมเข้าใจกัน รู้จักการยอมรับความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม และอื่น ๆ ดังนั้น ค่ายอาสา จึงเป็นพื้นที่จำลองของการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกันทางสังคม เป็นต้น

5) กิจกรรมประกวดกระทง กิจกรรมประกวดกระทงเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมในประเพณีวันลอยกระทง ซึ่งเป็นการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมวันลอยกระทง เพื่อให้นักเรียนนักศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมและอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของไทย ในการจัดกิจกรรมภายในองค์กรจะมีการจัดกิจกรรมการประกวดกระทงโดยให้นักเรียนนักศึกษาร่วมกันจัดทำกระทงเพื่อให้

ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์กระทง รู้จักนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จากการจัดกิจกรรมส่งผลให้นักเรียนนักศึกษาได้ทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมหรืออาจกล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องกับหลักธรรม "อิทธิบาท 4" ซึ่งหมายถึง ธรรมแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะหรือ ความพอใจ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานต้องชอบหรือศรัทธาในงานที่ทำอยู่ และมีความสุขกับงานที่ได้รับมอบหมาย วิริยะ หรือ ความพากเพียร ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งหมั่นฝึกตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น จิตตะ หรือ ความเอาใจใส่ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีจิตใจหรือสมาธิจดจ่อกับงานที่ทำ รวมถึงมีความรอบคอบและความรับผิดชอบในงานที่ทำอย่างเต็มสติกำลัง และ วิมังสา หรือ ความหมั่นตรិตรองพิจารณาหาเหตุผลในงานที่ทำ ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด รวมถึงเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ขั้นตอนและผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ของงาน แต่ขั้นชื่อว่า "งาน" ทุกอย่างไม่สามารถทำสำเร็จด้วยคนเพียงคนเดียว หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรม "สังคหวัตถุ 4" หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำใจของผู้อื่น ผู้กมตรีและเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ได้แก่ ทาน หรือ เกื้อกูลกันด้วยการให้ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่ อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 สร้างการทำงานให้เป็นสุข อกภัย ปิยวาจา หรือ การใช้วาจาประสานไมตรี การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะต้องพูดหรือปรึกษาหารือกันโดยยึดถือหลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ 1. เว้นจากการพูดเท็จ 2. เว้นจากการพูดส่อเสียด 3. เว้นจากการพูดคำหยาบ และ 4. เว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือต้องพูดหรือเจรจากันด้วยไมตรีและความปรารถนาดีต่อกัน อุตถจริยา หรือ ร่วมสร้างสรรค์อุดมการณ์ การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เพราะการทำงานร่วมกันต้องช่วยเหลือกันด้วยกำลังกาย กำลังความคิด และกำลังใจ และ สมานัตตา หรือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย ผู้ทำงานร่วมกันทุกคนจะต้องไม่ถือตัว มีความเสมอภาค วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ทำตนให้เป็นที่น่ารัก น่าเคารพ นับถือ และนำให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ซึ่งจากหลักธรรมดังกล่าวนั้นก็สอดคล้องกับหลักการทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกันของนักเรียนนักศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา

6) กิจกรรมปีใหม่เมือง หรือกิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ของชาวล้านนา ในวันขึ้นปีใหม่ของชาวล้านนาจะจัดขึ้นตรงกับเดือนเมษายนซึ่งจะตรงกับวันสงกรานต์ ประเพณีปีใหม่เมืองนั้นอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนศักราชใหม่ และเป็นโอกาสให้สมาชิกได้มาอยู่รวมกันเพื่อทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระ ดำหัว เล่นน้ำ และขอพรจากผู้ใหญ่ ประเพณีล้านนามีกิจกรรมในวันปีใหม่ที่หลากหลายประกอบไปด้วย วันสังขานต์ล่อง, วันเนา, วันพญาวัน, วันปากปี และวันปากเดือน ปากวัน ปากยาม เป็นต้น ซึ่งทุกปีภายในองค์กรจะมีการจัดกิจกรรม ปีใหม่เมือง ซึ่งจะมีการทำบุญ และ สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวขอพรจากผู้ใหญ่ครูอาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษา เป็นต้น

7) กิจกรรมปฏิบัติธรรม เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในองค์กรในทุก ๆ ปี การปฏิบัติธรรมที่จัดขึ้นภายในองค์กร เป็นการปฏิบัติที่เกิดจากความสมัครใจของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักเรียน และนักศึกษา การปฏิบัติธรรมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติและอยู่กับตนเองมากขึ้น ซึ่งการปฏิบัติธรรมคือ เอาธรรมมาปฏิบัติ เอาธรรมมา

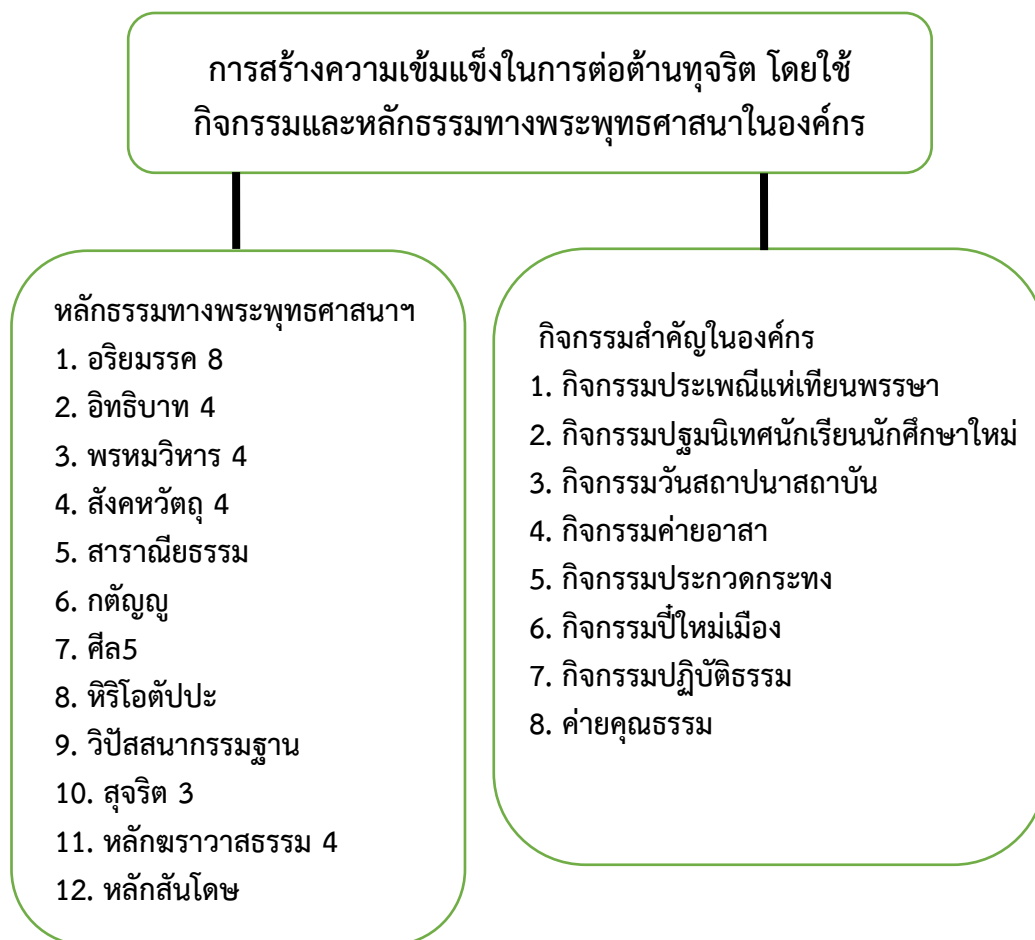
ใช้ในดำเนินชีวิต และการทำงาน โดยการน้อมนำธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข การปฏิบัติธรรมนั้นมี 2 อย่างคือ สมถกรรมฐาน และ วิปัสสนากรรมฐาน 1.สมถกรรมฐาน ธรรมฐานเป็นอุบายที่ให้ใจสงบ จิตสงบ บริสุทธิ์ชั่วขณะ คือ ใจที่อบรมในทางสมถะแล้ว จะเกิดขึ้น และเกาะอยู่กับอารมณ์หนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น การสวดมนต์ การไหว้พระ การนั่ง การเดินจงกรม เป็นต้น มี 7 หมวด ได้แก่ อสุภะ 10 อนุสติ 10 พรหมวิหาร 4 อรูปธรรม 2.วิปัสสนากรรมฐาน เป็นอุบายให้เกิดปัญญา เกิดปัญญาเห็นแจ้ง ทำให้จิตบริสุทธิ์ตลอดไป หมายความว่า เห็นปัจจุบัน เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์และเห็นมรรคผล นิพพาน มีอารมณ์อยู่กับวิปัสสนาภูมิ 6 อย่าง คือ ชันธ 5 อายตนะ 12 ธาตุ 18 อินทรีย์ 22 อริยสัจ 4 ปฏิจจสมุปบาท 12 วิปัสสนากรรมฐาน เป็นเรื่องของ การศึกษาชีวิต เพื่อจะปลดปล่อยความทุกข์นานาประการออกเสียจากชีวิต เป็นเรื่องของการค้นหาความจริงว่า...ชีวิตคืออะไร? ปกติเราปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปตามความเคยชินมัน ปีแล้วปีเล่ามีแต่ความ มีติดบอด หรือเป็นเรื่องของการเริ่มต้นในการปลดปล่อยตัวเราให้พ้นจากความเป็นทาสของความเคยชินในตัวเรานั้น เรามี “ของดี” ที่มี “คุณค่า” อยู่แล้ว คือ “สติ สัมปชัญญะ” แต่เรานำออกมาใช้น้อยมาก ทั้งที่เป็นของคุณค่าแก่ชีวิต หาประมาณมิได้เป็นการระดมเอาสติทั้งหมดที่มีอยู่ในตัวเรามาใช้ ให้เป็นประโยชน์...หรือเป็น...การเชิญเอา “สติ” ที่ถูกทอดทิ้งมานั่งบัลลังก์ของชีวิต เมื่อ “สติ” ขึ้นมานั่งสูบบัลลังก์แล้ว “จิต” ก็จะคลานมาหมอบถวายบังคมอยู่เบื้องหน้า “สติ”... “สติ” จะควบคุม “จิต” ไม่ให้แส่ออกไปจนอารมณ์ (ที่เกิดจาก...ใจ) ต่าง ๆ ภายนอกในที่สุด “จิต” ก็จะค่อยๆ คืบคลานกับ... “การสงบอยู่อารมณ์เดียว”... “อารมณ์หนึ่งเดียว”... “อารมณ์หนึ่ง”...ไม่วอกแวก เมื่อ “จิต” สงบตั้งมั่นดีแล้ว กล่าวคือ ว่างเปล่า การรู้ตามความเป็น “จริง” ก็จะเป็นผลผลิตตามมา เมื่อนั้นแหละ เราก็จะทราบได้ว่า “ความทุกข์มันมาจากไหน?” เราจะสกัดกั้นมันได้อย่างไร นั่นแหละ คือ...ผลงานของ “สติ” ซึ่งทั้ง 2 อย่างนี้ล้วนแต่ต้องอาศัยสติเป็นเครื่องระลึกอารมณ์กรรมฐาน และอาศัยปัญญาคือ สัมปชัญญะเป็นเครื่องกำกับการปฏิบัตินั้นไว้เสมอ (วิชัย เทียนถาวร, 2562)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติธรรมเป็นการช่วยให้เตรียมใจรับมือกับ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และสิ่งต่าง ๆ รวมถึงความคิดของตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมบังคับบัญชาได้ การเข้าใจในความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความไม่มีตัวตนของตัวเองและสรรพสิ่งต่าง ๆ จะช่วยให้สามารถเผชิญอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความพลัดพราก ความสูญเสีย ความผิดหวัง ความเจ็บป่วย หรือแม้แต่ความตาย เป็นต้น

8) ค่ายคุณธรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้เรียนอีกหนึ่งรูปแบบ การจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม เป็นการจัดกิจกรรมในระยะสั้น 2 วัน 1 คืน ซึ่งภายในสถานศึกษาจะมีการจัดกิจกรรมขึ้นในทุก ๆ ปี ในการจัดกิจกรรมนั้นจะมีวิทยากรและมีรูปแบบกิจกรรมที่แฝงด้วยเนื้อหาสาระความรู้ ข้อคิด หลักธรรม และความสนุกสนาน เพื่อให้ให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของศาสนาเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต อย่างถูกต้องและเพียงพอ สามารถนำหลักธรรมนั้นมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่นมีระเบียบ วินัย ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบและกตัญญูทุกเวที เป็นต้น จนเกิดเป็นคุณธรรมประจำชีวิต ไม่ตกเป็นทาสของความชั่วร้าย มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัยและสงบเย็น อีกทั้งการทำกิจกรรมนั้นส่งเสริมให้ นักเรียน นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และยังเป็นการทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่โดยการร่วมฐานกิจกรรม เช่นฐานกิจกรรม จากครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอน เป็นฐานกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ชีวิตทุกวันอย่างมีคุณค่าและตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ฐาน

พุทธศาสน์ ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา และหลักสุจริต 3 ได้แก่กายสุจริต เป็นความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย ละเว้นการบีบคั้น เบียดเบียน มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน ไม่แย่งชิงลักขโมย หรือเอารัดเอาเปรียบ แต่เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน ไม่ประพฤติดัดแปลงละเมิดในของรักของหวงของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน วจีสุจริต เป็นความสุจริตทางวาจา ทำสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ ไม่พูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำที่ส่งเสริมสามัคคี ละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลควรฟัง รวมถึงละเว้นจากการพูดเหลวไหลเพื่อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์ และถูกกาลเทศะ มโนสุจริต เป็นความสุจริตทางใจ ทำสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วว่างขวาง ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่ที่จะทำลาย แต่ตั้งความปรารถนาดี แผ่เมตตา มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีฐาน 10 คำ นำมาร้อยเรียงเป็นเรื่องราว ได้รู้จักการคิดและแก้ไข ปัญหาสังคม ซึ่งจะอธิบายถึงปัญหา ต่าง ๆ ในสังคมไทยมีอะไรบ้าง เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้เห็นภาพ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น จากนั้นให้แต่ละกลุ่มจับสลากเพื่อแลกเปลี่ยนประเด็นต่าง ๆ เช่น ปัญหาการขาดโรงเรียน การมาเรียนสาย เป็นต้น เมื่อได้หัวข้อปัญหาแล้วก็มาวิเคราะห์ปัญหาว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาได้รู้จักการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นในชีวิตประจำวัน เวลาเจอปัญหาเขาจะได้รู้จักคิดและหาทางแก้ไขด้วยตัวเอง ภาคกลางคืน มีกิจกรรมจุดเทียนแห่ง ทุกคนจะอธิษฐานว่าตัวเองจะเป็นเยาวชนต้นแบบอย่างไร จะทำอะไรเพื่อสังคม และทำการดับเทียนพร้อมกัน เป็นเสร็จสิ้นกิจกรรม ซึ่งจากการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมจากการสัมภาษณ์นักเรียนนักศึกษา มีการตีความหมายค่ายคุณธรรมเฉพาะในรูปแบบของการทำวัตร เติบจงกรม ทำสมาธิ และทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ภายในวัด แต่ในทางกลับกันเมื่อได้มาเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคุณธรรมจริง ๆ นั้นเป็นการละลายพฤติกรรม ได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนและแชร์ความรู้กับเพื่อน ๆ อีกทั้งยังได้ข้อคิดในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตน รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่และการตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม และนอกจากนี้ยังมีกิจกรรมวันสำคัญอีกมากมาย เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน นักศึกษา บุคลากร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ฯลฯ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าภายในองค์กรการศึกษา มีการจัดกิจกรรม อาทิ กิจกรรมแห่เทียนพรรษา กิจกรรมประชุมนิเทศนักเรียนนักศึกษาใหม่ กิจกรรมวันสถาปนาสถาบัน กิจกรรมค่ายอาสา กิจกรรมประกวดกระทง กิจกรรมปีใหม่เมือง กิจกรรมปฏิบัติธรรม กิจกรรมค่ายคุณธรรม และกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ โดยภายในกิจกรรมนั้นจะมีการสอดแทรกหลักธรรมเพื่อส่งเสริม ให้บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนนักศึกษา มีคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติชอบไปในทางที่ดี และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ซึ่งการนำกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถเป็นการส่งเสริม และป้องกันการการทุจริต ได้ จากข้อมูลการศึกษาการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในองค์กรดังกล่าวสามารถแสดงตามแผนผังดังนี้

ภาพที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและ
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในองค์กร

4.1.2 กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

จากการลงศึกษาวิจัย พบว่า ภายในองค์กรสถาบันการศึกษา มีการจัดกิจกรรมตามประเพณี การฟังธรรมเทศนา การปฏิบัติธรรม และมีการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ซึ่งจากการจัดกิจกรรม โครงการและการเข้าร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ภายในองค์กร เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนเมตตาศึกษา และโรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน มีการจัดกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรม ซึ่งเป็นการรวมคณะผู้บริหาร บุคลากร นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรม ซึ่งจากการจัดทำค่ายจะมีการสอดแทรกข้อคิดและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่ผู้บริหาร บุคลากร นักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม เช่น หลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิ หลักธรรมพรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, สังคหวัตถุ 4, หลักฆราวาสธรรม 4, หลักหิริโอตตัปปะ, หลัก

สันโดษ และหลักสุจริต ซึ่งการจัดกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการทำงานที่เปรียบเสมือนครอบครัวพี่น้อง และในส่วนของผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากร และสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียน นักศึกษาพร้อมใจกันในการทำกิจกรรมนั้น ๆ หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกช่วยกันระดมทรัพยากร ระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งยังพบว่ารูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ควรมีรูปแบบดังนี้คือ 1. รูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรม อบรมเป็นแผนประจำปี การบรรจุ แผนกิจกรรม แผนงบประมาณลงในแผนงานประจำปีขององค์กร เพื่อให้เกิดการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตให้เกิดความต่อเนื่องการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ 2. รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพระพุทธศาสนา ใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่และเครือข่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ให้มีการลงนามในรูปแบบความร่วมมือ อาทิ บุคคลต้นแบบด้านการต่อต้านการทุจริต องค์กรการศึกษาพุทธศาสนาต้นแบบกับการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต และโครงการองค์กรการศึกษาพุทธศาสนาปลอดการทุจริต หรือเครือข่ายความร่วมมือทางด้านวิชาการ เช่น วิทยาลัยองค์ความรู้สู่การส่งเสริมป้องกันและต่อต้านการทุจริตในภาคการศึกษา เป็นต้น

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วยหลักธรรมในชีวิตประจำวัน ได้แก่ พรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, สังคหวัตถุ 4, หลักฆราวาสธรรม 4, หลักหิริโอตตัปปะ, หลักสันโดษ และหลักสุจริต ส่งผลให้บุคลากร อาทิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในส่วนการทำงานเปรียบเสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้นลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตในองค์กรมากขึ้น สามารถตรวจสอบให้คำแนะนำในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียน นักศึกษาจะพร้อมใจกันเข้าร่วมทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษา ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกช่วยกันระดมทรัพยากรระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งควรพัฒนารูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรม อบรมเป็นแผนประจำปี และรูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรทางพุทธศาสนา

4.2 ผลการสังเคราะห์กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.2.1 สภาพการดำเนินงาน และผลลัพธ์ต่อบุคลากรและองค์กร จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ในส่วนของสภาพการดำเนินงานหรือปัญหาอุปสรรคนั้นในระยะแรก พบว่า เกิดปัญหาระบบการสื่อสารมีความคาดเคลื่อนโดยบุคลากรเข้าใจว่าเป็นเพียงการเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมเท่านั้น จึงทำให้ได้รับความร่วมมือในกิจกรรมดังกล่าวไม่มากนัก ซึ่งผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรม โครงการและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กรดังกล่าวส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษามีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้นยิ่งขึ้น อีกทั้งในการทำงาน เป็นการทำงานที่เสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียน นักศึกษาจะพร้อมใจกันในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษาทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกก็จะช่วยกันระดมทรัพยากรระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน

4.2.2 องค์กรความรู้ที่เกิดขึ้น

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์พบว่า การทำกิจกรรมส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ ดังนี้

1) เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม

พบว่า เกิดองค์ความรู้การจัดการกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมานั้น คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียนนักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องของหลักธรรม เช่น หลักธรรมกับการใช้ชีวิตประจำวัน อาทิ พรหมวิหาร4, อิทธิบาท4, อริยสัจ 4, สังคหวัตถุ 4, หลักขรราวาสธรรม4, หลักหิริโอตตปิยะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต ที่มีเนื้อหาและหลักธรรมเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรม อบรม และสัมมนา อาทิ กิจกรรมเทศน์มหาชาติโดยนำหลักธรรมสุจริตมาเทศนาบรรยายประกอบ รวมทั้งกิจกรรมเทศนาหลักธรรมกับการใช้ชีวิตของนักศึกษาในพิธีปฐมนิเทศรับน้อง เป็นต้น

2) เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM)

จากการทำกิจกรรมและการเรียนรู้จากหลักธรรม เช่น ในส่วนของผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากร คณาจารย์ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับหลักธรรมและเห็นถึงความสำคัญในการต่อต้านทุจริต และในส่วนของนักเรียนนักศึกษาสามารถนำหลักธรรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต การจัดการความรู้เรื่องการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมขององค์กร

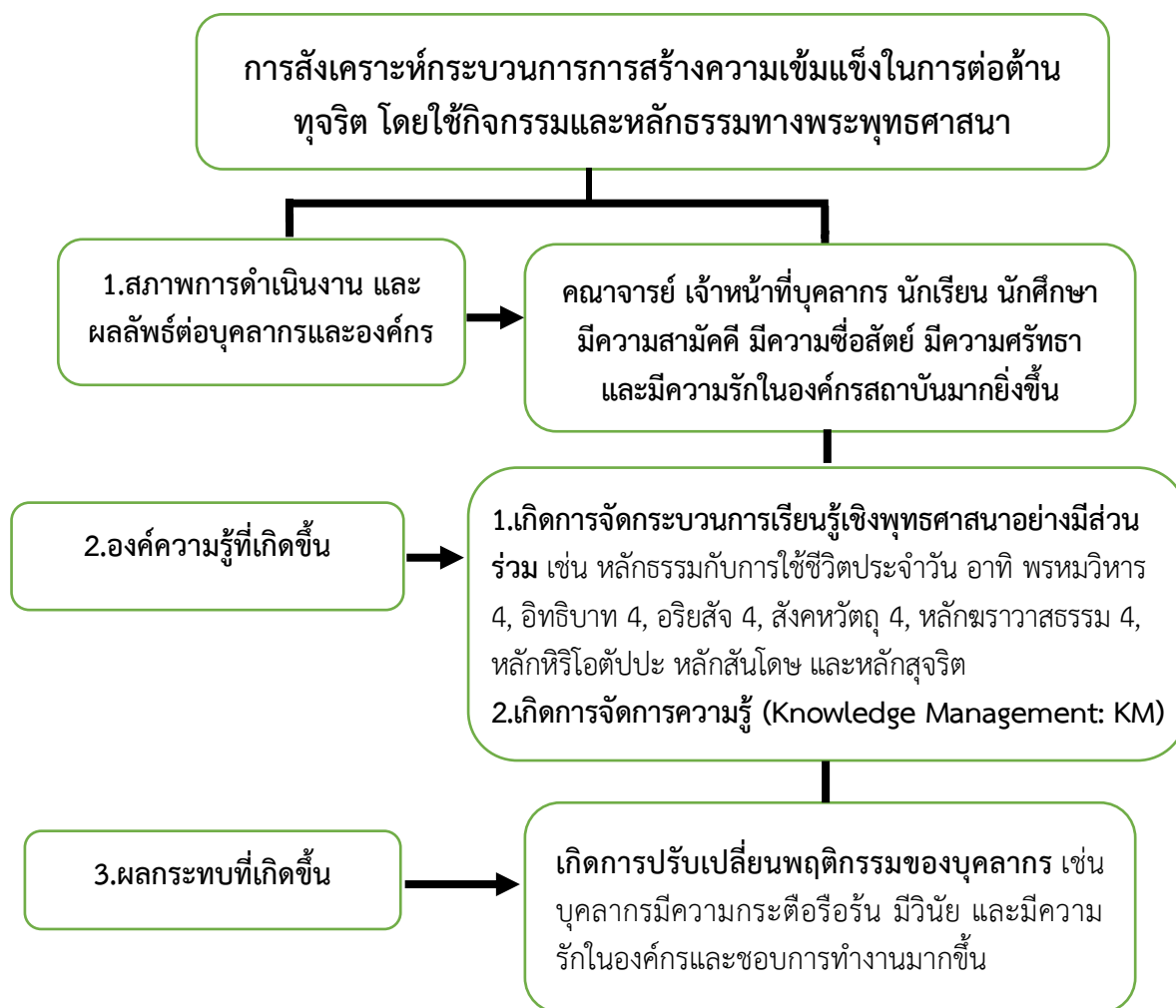
3) เกิดผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยพบว่าผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมนั้นเป็นผลกระทบด้านบวกใน

เรื่องของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลากร เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลากรในเรื่องของความกระตือรือร้น มีวินัย และมีความรักในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมและได้เรียนรู้ในเรื่องของหลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิ อิทธิบาท 4 หลักธรรมเพื่อความสำเร็จ อิทธิบาท ซึ่งแปลว่าบาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึงสิ่งซึ่งมีคุณธรรมเพื่อให้ถึงความสำเร็จตามที่ตั้งใจ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตน ให้สมบูรณ์ โดยมีพื้นฐานจาก 4 ข้อคือ ฉันทะ ความพอใจในสิ่งที่ตนมีตนเป็น ไม่ต้องการอยากได้ ใครมีมากเกินไป ซึ่งจะนำมาสู่ความโลภ วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น ไม่ย่อท้อง่ายๆ เมื่อพบกับอุปสรรค จิตตะ ความเอาใจใส่ ผักใฝ่ ไม่ลี้ลี้เล็ดความตั้งใจกลางคันง่าย ๆ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น ๆ วิมังสา ความมีเหตุผลมีผลในเรื่องนั้น ๆ ความรู้จริงด้วยการศึกษา อย่างลึกซึ้งถ่องแท้ เพื่อความเข้าใจ และความสำเร็จ อริยสัจ 4 ความจริงแห่งชีวิต เป็นความจริง 4 ประการที่ทุกคนต้องเคยพบ คือการมีอยู่ของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางไปสู่ความดับทุกข์ ทุกข์ คือ ความทุกข์เกิดขึ้นได้จากภาวะเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความไม่สมหวังทั้งปวง รวมไปถึงความสูญเสีย ความโกรธ ความริษยา อาฆาต ความวิตกกังวล ความกลัว ความอยาก ความยึดมั่นถือมั่น การพริตพราว ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นทุกข์ทั้งสิ้น สมุทัย คือเหตุแห่งทุกข์ คือการพิจารณาถึงที่มาของทุกข์นั้นว่าเพราะอะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร นิโรธ คือ ความดับทุกข์ เมื่อรู้ต้นเหตุของความทุกข์แล้ว ก็ต้องหาทางกำจัดเสีย ทุกข์ก็จะไม่เกิดขึ้นอีก หรือเกิดก็น้อยลงโดยการทำความเข้าใจและยอมรับความจริงของชีวิต มรรค คือหนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ คือการใช้ชีวิตอย่างมีสติเพื่อให้เกิดปัญญา ที่จะชี้้นำไปสู่หนทางของการพ้นทุกข์ สังคหวัตถุ 4 เพื่อการยึดเหนี่ยวจิตใจ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้หนึ่งเป็นการผูกไมตรีด้วยการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ทาน คือ การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยึดติด วัตถุ และค่านิ่งเสมอว่าไม่มีสิ่งใดยั่งยืน ปิยวาจา คือการพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ ถือเป็นบันไดขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง อัตถจริยา คือการให้ความช่วยเหลือด้วยจิตใจที่เป็นกุศล สมานัตตา คือการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติดัวให้มีคุณสมบัติอันเสมอปลาย ช่วยให้เป็นคนจิตใจหนักแน่น ไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่น หลักฆราวาสธรรม 4 คือ หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนมีอยู่ 4 ประการคือ สัจจะ คือ ซื่อสัตย์สุจริต, ซื่อตรงและจริงใจต่อหน้าที่ การงานของตน ทมะ คือ การฝึกฝนอบรมตนเอง และข่มใจตนเองไม่ให้ไปยึดติดกับอบายมุข คือความโลภอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน ความโกรธ ความหลง ชันติ คือความอดทน ในที่นี้หมายถึงอดทนต่อกิเลส ต่อสิ่งยั่วยุ ต่อราคะที่จะเข้ามาครองใจจิตใจของตนไม่ให้หลงไปกระทำความผิดนั้นๆ และ จาคะ คือ การสละในที่นี่รวมถึงการสละกิเลส สละอารมณ์ออกไปจากใจของตน ไม่ยึดมั่นถือมั่น ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามายั่วจิตใจของเรา หิริ-โอตตัปปะ คือความเกรงกลัวต่อบาป เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สันโดษ คือการพอใจในสิ่งที่ตนมียินดีในสิ่งที่ตนได้ มีความสมรรถ และ สุจริต คือ ความประพฤติดีประพฤติชอบ ได้แก่ กายสุจริต ความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ตั้งามถูกต้องประพฤติชอบด้วยกายวจีสุจริต ความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งที่ตั้งามถูกต้องประพฤติชอบด้วยวาจา และ มโนสุจริตความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ตั้งามถูกต้องประพฤติชอบด้วยใจ เป็นต้น

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ผลการสังเคราะห์กระบวนการการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ การดำเนินงานหรือ

ปัญหาอุปสรรคนั้นในระยะแรก พบว่า ปัญหาระบบการสื่อสารมีความคาดเคลื่อนโดยบุคลากรเข้าใจว่าเป็นเพียงการปฏิบัติธรรมจึงทำให้ได้รับความร่วมมือในกิจกรรมดังกล่าวไม่มากนัก แต่จากการจัดกิจกรรม โครงการและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กร ดังกล่าวส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในการทำงาน เป็นการทำงานที่เสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น และเกิดองค์ความรู้เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธอย่างมีส่วนร่วม ที่มีเนื้อหาและหลักธรรมเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรม อบรม และสัมมนา เป็นหลัก เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) จากการทำกิจกรรมและการเรียนรู้จากหลักธรรม เช่น ในส่วนของผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากร คณาจารย์ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับหลักธรรมและเห็นถึงความสำคัญในการต่อต้านทุจริต และในส่วนของนักเรียนนักศึกษาสามารถนำหลักธรรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตโดยมีหลักธรรมในการใช้ชีวิตได้แก่ พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ หลักฆราวาสธรรม 4 หลักหิริโอตตัปปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต เป็นต้น ซึ่งจากข้อมูลการสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ดังกล่าวสามารถแสดงตามแผนผังดังนี้

ภาพที่ 3 การสังเคราะห์กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดย
ใช้กิจกรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.3 ผลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

4.3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

จากการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยจากสถาบันทั้ง 4 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนเมตตาศึกษา และโรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร มีข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ คือ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 1: การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธ

องค์กรทางพระพุทธศาสนาควรนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กร

การศึกษาเชิงพุทธ ในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษาในทุกระดับชั้น เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนการกุศล รวมทั้งองค์กรสถาบันในระดับอุดมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมให้แก่ คณาจารย์บุคลากร นักเรียนนักศึกษา อย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งมีการตั้งงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 2: การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษา ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรทางการศึกษา จึงต้องมีความตื่นตัว และเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนนักศึกษามีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ 3 ทักษะ ได้แก่

1. ทักษะการคิด สามารถใช้เหตุผลและความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างดี
2. ทักษะการทำงาน ได้แก่ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม แสดงภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดี ริเริ่มงานและดูแลตนเองได้อดทนและขยันทำงานหนัก สร้างหุ้นส่วนธุรกิจ
3. ทักษะการใช้ชีวิต ได้แก่ สามารถแสวงหาความรู้ นำตนเองในการเรียนรู้ได้ มีความมั่นใจในตัวเอง กระตือรือร้นในความรู้ เป็นผู้ผลิต มุ่งความเป็นเลิศ สามารถดำรงชีวิตด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เป็นพลเมืองที่ดี รู้และเคารพกติกา มีระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม คิดถึงภาพรวมโลก มีคุณธรรม ยึดมั่นในสันติธรรม มีความเป็นไทย เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์ เป็นต้น

การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีภาวะผู้นำ การเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมแรงบันดาลใจให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย การเรียนรู้เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการรังสรรค์สิ่งใหม่ๆ การเรียนรู้เพื่อปลูกฝังจิตสาธารณะ ยึดประโยชน์ส่วนรวม และการเรียนรู้เพื่อการนำไปปฏิบัติ มุ่งสร้างการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตและวิธีการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจดจำเนื้อหาวิชา เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริงและลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและต่อยอดความรู้ที่ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนต้องสามารถสร้างและ

ออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเกื้อหนุนและเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย การเชื่อมโยงความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนและสังคมโดยรวม จัดการเรียนรู้ผ่านบริบทความเป็นจริง และการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสื่อเทคโนโลยี เครื่องมือ และแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ โดยบูรณาการกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักสูตรเข้าสู่หลักสูตรเป็นต้น

ดังนั้นข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทางพระพุทธศาสนานั้นมีข้อเสนอแนะ 2 ข้อคือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 1: การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักสูตรเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธ ในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสังเคราะห์กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มีผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1) การศึกษาสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิพรหมวิหาร 4, อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, และสังคหวัตถุ 4, หลักขรราวาสธรรม 4, หลักหิริโอตตปปะ, หลักสันโดษ, และหลักสุจริต ส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้น ลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตในองค์กรมากขึ้น สามารถตรวจสอบให้คำแนะนำในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียนนักศึกษาจะพร้อมใจกันในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษาทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกก็จะช่วยกันระดมทรัพยากรระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน

2) การสังเคราะห์กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดปัญหาอุปสรรคด้านการสื่อสารในองค์กร เกิดองค์ความรู้ 1. เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาอย่างมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมเทศน์มหาชาติโดยนำหลักธรรมสุจริตมาเทศนาบรรยายประกอบ รวมทั้งกิจกรรมเทศนาหลักธรรมกับการใช้ชีวิตของนักศึกษาในพิธีปฐมนิเทศรับน้อง 2. เกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรในเรื่องของความกระตือรือร้น มีวินัย และมีความรักในการทำงานมากขึ้น ซึ่งจากการทำกิจกรรมและได้เรียนรู้ในเรื่องของหลักธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิ อิทธิบาท 4 บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น สามารถลดช่องว่างที่ก่อให้เกิดการทุจริตในองค์กรมากขึ้น สามารถตรวจสอบให้คำแนะนำในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดข้อเสนอแนะ 2 ข้อ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 1 : การนำกิจกรรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธในการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 2 : การพัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ห้รับการอภิปรายผลการศึกษาและวิจัยเรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้รวบรวม และทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยนำมาอภิปรายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1) การศึกษาสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักธรรมในชีวิตประจำวัน พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ หลักฆราวาสธรรม 4 หลักทริโอดัตตปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต ส่งผลให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียน นักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในการทำงาน เป็นการทำงานที่เสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในทุกระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม เจ้าหน้าที่บุคลากรนักเรียนนักศึกษาจะพร้อมใจกันในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมแห่เทียนพรรษาทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกิจกรรมอาสาต่าง ๆ สมาชิกก็จะช่วยกันระดมทรัพยากรระดมทุนในการให้ความช่วยเหลือและจัดกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งควรจะมีการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนารูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตด้วยการส่งเสริมการจัดกิจกรรม อบรมเป็นแผนประจำปี และรูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา ชุมนุช (2561) ในประเด็น ธรรมาภิบาลแนวพุทธ: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

2) การสังเคราะห์กระบวนการการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผลการสังเคราะห์กระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ การดำเนินงานหรือปัญหาอุปสรรคนั้นในระยะแรกพบว่า ปัญหากระบวนการสื่อสารมีความคาดเคลื่อนโดยบุคลากรเข้าใจว่าเป็นเพียงการปฏิบัติธรรมจึงทำให้ได้รับความร่วมมือในกิจกรรมดังกล่าวไม่มากนัก แต่จากการจัดกิจกรรม โครงการและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กร ดังกล่าวส่งผล

ให้ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากร นักเรียนนักศึกษา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธา และมีความรักในองค์กรสถาบันมากยิ่งขึ้นอีกทั้งในการทำงาน เป็นการทำงานที่เสมือนครอบครัวพี่น้อง ในส่วนของผู้บริหารจากการทำกิจกรรมส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่บุคลากรในระดับส่งผลให้ผู้บริหารเข้าถึงเจ้าหน้าที่บุคลากรและสมาชิกภายในองค์กรมากยิ่งขึ้น และเมื่อมีการจัดกิจกรรมส่วนรวม และเกิดองค์ความรู้เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ที่มีเนื้อหาและหลักธรรมเกี่ยวกับการต่อต้านทุจริตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกิจกรรม อบรม และสัมมนา เป็นหลักและเกิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) จากการทำกิจกรรมและการเรียนรู้จากหลักธรรมเช่น ในส่วนของผู้บริหารสามารถนำข้อคิดจากการเรียนรู้จากหลักธรรมนั้นมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากร คณาจารย์ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับหลักธรรมและเห็นถึงความสำคัญในการต่อต้านทุจริต และในส่วนของนักเรียนนักศึกษาสามารถนำหลักธรรมนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถเป็นภูมิคุ้มกันในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตโดยมีหลักธรรมในการใช้ชีวิตได้แก่ พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ 4 หลักฆราวาสธรรม 4 หลักทริโอดัตตะปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พรเทพ จันทรมณี (2559: 88-89) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริต คอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย

3) การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นมีข้อเสนอแนะ 2 ข้อคือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 1 : การนำกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งและหลักธรรมเข้าสู่องค์กรการศึกษาเชิงพุทธ ในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้าสู่กลุ่มองค์กรสถาบันการศึกษา เช่นโรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนการกุศลรวมทั้งองค์กรสถาบันในระดับอุดมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมให้แก่ คณาจารย์บุคลากร นักเรียนนักศึกษา อย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งมีการตั้งงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าว และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน เช่นหลักธรรมในการใช้ชีวิต พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ 4 หลักฆราวาสธรรม 4 หลักทริโอดัตตะปะ หลักสันโดษ หลักสุจริต ฯลฯ เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตและเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษา ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมทั้งชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่บุคลากรทางการศึกษา จึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนนักศึกษามีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้

(Learning Skill) ได้แก่ทักษะการคิด ทักษะการทำงาน และทักษะการใช้ชีวิต ซึ่งความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิษณุ หอมสมบัติ และคณะ (2564) เรื่องฆราวาสธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจะมีการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
2. ควรส่งเสริมรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตด้วยการส่งเสริมนโยบายการจัดกิจกรรมอบรมเป็นแผนงานประจำปี
3. ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตระหว่างสถาบันการศึกษา และองค์กรทางพระพุทธศาสนา

5.3.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของผลดำเนินงานสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรอื่น ๆ เพิ่มเติม
2. ควรศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมในพื้นที่ต้นแบบสร้างเสริมความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ประสบความสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถ้อยมนุษย์เป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สามัคคีสาส์น.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2561). *องค์กรท้องถิ่น แคมป์ถูกร้องสอบโคง ตร.อยู่อันดับ 3*. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/803342>.
- ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์. (2542). *การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัยและพัฒนากิจกรรมพัฒนาชุมชน.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *“ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580”*.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *“แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564”*.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และคณะ. (2554). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6*. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. (2556). *แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย (The Trend of Corruption in Thailand), รายงานวิจัย*, กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จิราภรณ์ สุฉิมมสกา และภูเบศ วณิชชานนท์. (2557). *หลักการทางพระพุทธศาสนากับการสร้าง ความโปร่งใส ให้แก่หน่วยงานภาครัฐ, ในการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร : Books of Abstracts and MCU Congress Prodeedings*, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย นาถ้ำพลอย. (2563). *การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. วารสารศิลปศาสตร์ราชวมงคล สุวรรณภูมิ. 2(2), 463-464.*
- ชูศรี วงศ์รัตน์ (2541). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ ฯ: ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุมแพ แสนยะบุตร และ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. (2560). *การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และภาคประชาชนต่อต้านการทุจริตขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสาร มหาวิทยาลัยนครพนม. 7(3), 53-62.*
- ธนา ประมุขกุล. (2544). *“เครือข่าย”*, วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, 24(3), 40-45
- ดิฐภัทร บวรชัย. (2560). *รูปแบบการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาระดับสถานีตำรวจ. วารสารบริหารการศึกษา มศว. 16(30), 50-62.*
- ณรชต อิมณะรัฐ. (2557). *สัญลักษณ์เพื่อการรณรงค์ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่สะท้อนผ่านสื่อ วิดีทัศน์ออนไลน์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยรังสิต.*
- ทรงพล นาคเอี่ยม. (2550). *การเปลี่ยนแปลงของความหลากหลายในเชิงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวไทย :กรณีศึกษามวยไทยสายพระยาพิชัยดาบหัก, (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*

- ณภัทร เตโซ และคณะ. (2559). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในส่วนราชการไทย. เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนักบริหารเชิงยุทธศาสตร์ การป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับกลาง รุ่นที่ 1 ของ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2563, จาก http://www.nacc.go.th/download/article/article_20100126184143.pdf.
- นฤมล นิราทร. (2534). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน* : ข้อควรพิจารณาบางประการ. มปท.
- นวรรตน์ ไวมณู, รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. วิถีครองคน: พรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหารการศึกษาใน ศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปิยะธิดา อภัยภักดี. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงาน ภาครัฐ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*.13(1). 1-12.
- พิชญ์ หอมสมบัติและคณะ. (2563). ฆราวาสธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- พงษ์ ญ พัฒน์. (2549). *ธรรมะรอบตัวคุณ*. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- พรเทพ จันทรนิภ. (2559). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ในภาครัฐเพื่อ การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย. *วารสารเกษมบัณฑิต*. 16(1):88-89.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 7) กรุงเทพมหานคร :สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๐ ก.ค. ๒๕๓๕, จาก <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/graduate-chulalongkorn.html>.
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).วินัยปิฎก มหาวิทยาลัย เล่ม 1 ข้อ 130-131 หน้า 98, ย่อว่า : (วิ.มหา.(ไทย) 1/130-131/98).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).วินัยปิฎก มหาวิทยาลัย เล่ม 4 ข้อ 13 หน้า 21,ย่อว่า : (วิ.มหา (ไทย) 4/13/21).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 10 ข้อ 216b หน้า 164, ย่อว่า : (ที.มหา. (ไทย) 10/216/164).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่ม 13 ข้อ 446 หน้า 558, ย่อว่า : (ม.ม. (ไทย) 13/446/558).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์).ขุททนิกาย อิติวุตถกะ เล่ม 25 ข้อ 112หน้า 496, ย่อว่า : (ขุ.อิตติ. (ไทย) 25/112/496).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์).ขุททนิกาย ชาดก เล่ม 27 ข้อ 14- 20 หน้า 597, ย่อว่า : (ขุ.ชา.(ไทย) 27/14-20/597).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์).ขุททนิกาย จริยาปิฎก เล่ม 33 ข้อ 16-23 หน้า 760, ย่อว่า : (ขุ.จริยา. (ไทย) 33/16-23/759-760).

- พระธรรมโกศาจารย์. (ประยูร ธรรมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหานพดล สีทอง. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมด้านสังคหวัตถุ 4 และขันติ- โสรัจจะกับพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของบุคลากร: กรณีศึกษา บุคลากรของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พระมหามงคล สารินทร์. (2557). การบริหารงานตามแนวพุทธธรรม. *วารสารบริหารการศึกษา มศว.*, 10(19), 84-88.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2547). *เครือข่ายธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโ. (2559). อาบัติ : บทวิเคราะห์อันว่าด้วยหนังสือศาสนากับมุมมองท่าทีตามแบบชาวพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(1), 231-244.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *ธรรมบุญชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระพรหมบัณฑิต. (2557). พุทธบูรณาการ เพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม, สรุปรการประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 1 : Commemorative Book : MCU Congress I, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- พระครูอุดมเจติยารักษ์. (2562). การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาจุฬานาคปริทรรศน์*, 6 (10), 1-13.
- วนิดา ชุมนุม. (2561). ธรรมาภิบาลแนวพุทธ: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 11(2), 1-14.
- วิชัย เทียนถาวร. (2562). วิปัสสนากรรมฐาน. มติชนออนไลน์. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/article/news_1334805.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2555). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพฯ. บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด.
- ศุภเยาว์ นาคเงินทอง และคณะ. (2561). การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2). 1-11.
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง. (2555). *สถานการณ์คอร์รัปชันของประเทศไทย*. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์. 2(1),1-9.
- สนธยา พลศรี. (2550). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

- สุวัฒน์ อินทรประไพ. (2557). การนำศีลห้าไปใช้แก้ไขปัญหาการทุจริตของบุคลากรภาครัฐ. ใน “การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร : Books of Abstracts and MCU Congress Prodeedings”, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย.
- สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. (2539). *รวมธรรมะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมภพ เต็งทับทิม. (มปป). *หลักประชาธิปไตยกับการบริหารงานการไฟฟ้ส่วนภูมิภาค*. รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่น 4. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ.
- BBC NEWS. (2562). คอร์รัปชัน : อันดับความโปร่งใสไทยปี 2562 ร่วงทั้งระดับโลกและอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand>.
- Bonnie Richards. (2019). แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขตามหลักศาสนาพุทธ. สืบค้นจาก<https://thecesarsalad.com>.
- Chansarn,S. (2013).Corruption and Income Inequality in Society : A Cross-Country Review. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*. 19(3), 35-59.
- Christian Hauser. (2019). Fighting Against Corruption: Does Anti-corruption Training Make Any Diference?. *Journal of Business Ethics*. 159: 281–299.
- Noi Beleza. (2019). อริยมรรค มีองค์ 8. โครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรมปี 8, สืบค้นจาก <https://minimore.com/b/wRsxx/37>.
- Jagad Aditya Dewantara, Yudi Hermawan, Dadang Yunus, Wibowo Heru Prasetyo, Efriani, Fitria Arifiyanti, T Heru Nurgiansah. (2021). Anti-corruption education as an effort to form students with character humanist and law-compliant. *Journal Civics: Media Kajian Kewarganegaraan*. 18(1), 72-79.
- Starkey, Paul. (1997). *Networking for Development*. London: IFRTD (The International Forumfor Rural Transport and Development).
- Syarifah Gustiawati Mukri, Hidayah Baisa. (2020). The Anti-Corruption Education on the Basis of Religion and National Culture. *Journal cita Hukum (Indonesian Law Journal)*. 8(2), 412.
- Yamane T. (1973). *Statistics: An introduction*. New York: Harper& Row.
- Yanti Amelia Lewerissa, Nancy Silvana Haliwela, Lusy. K. F. R. Gerungan. (2021). Anti-Corruption Education For Sunday School Children As A Form Of A Non-Penal Policy To Eradicate Corruption. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*. 8(1), 892.

ภาคผนวก ก
ภาพกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

ภาพกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

ภาคผนวก ข
ภาพทำกิจกรรมกลุ่ม

ภาพทำกิจกรรมกลุ่ม

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อดำเนินการวิจัย เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ตามวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามว่าศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ข้อคำถามว่าสังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ที่อยู่.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามว่าศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1) องค์กรของท่านมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

**ตอนที่ 3 ข้อคำถามว่าสังเคราะห์กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้าน
ทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่**

- 1) กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านมีสภาพการดำเนินงานหรือปัญหาอุปสรรคอย่างไร
- 2) กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านเกิดผลลัพธ์อย่างไรต่อบุคลากรและองค์กร
- 3) กระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านสามารถสังเคราะห์เกิดองค์ความรู้อะไรบ้าง และนำไปใช้อย่างไร
- 4) ผลจากกระบวนการการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์กรของท่านเกิดผลกระทบอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้
กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่**

- 1) ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กราบขอบพระคุณที่ท่านให้ความกรุณาตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ง
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและใบยินยอม
หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๙๗/๒๕๖๔

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: ข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
 (Policy Proposals for Strengthening in an Anti-Corruption by Activities and Buddhist Principles in Chiang Mai Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ผู้วิจัยหลัก: นายจรูญศักดิ์ แพง

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔

หมายเลขใบรับรอง: ว.๙๗/๒๕๖๔

วันที่ให้การรับรอง: ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔

วันหมดอายุใบรับรอง: ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	ดร. จรุงศักดิ์ แพ่ง
ตำแหน่ง	:	หัวหน้าโครงการวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	<p>พ.ศ. 2553 Ph.D. (Public Administration) Magadha University, India</p> <p>พ.ศ. 2549 รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <p>พ.ศ. 2545 ศน.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย</p>
ประวัติการทำงาน	:	<p>อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง</p>
ผลงานทางวิชาการ	:	<p>จรุงศักดิ์ แพ่ง, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสำรอง และสรวิศ พรหมลี. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษา นักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสาร มมร วิชาการล้านนา</i>, 8(1). 101-108.</p>
ผลงานการวิจัย	:	<p>จรุงศักดิ์ แพ่ง. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.</p>
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	จ.ส.อ. วรยุทธ สถาปนาศุภกุล
ตำแหน่ง	:	ผู้ช่วยนักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2551 ศน.ม. (รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2550 ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
ผลงานทางวิชาการ	:	1. วรยุทธ สถาปนาศุภกุล. (2560). คุณลักษณะผู้นำทางการเมือง ท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชนอำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่. <i>วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย</i> , 2(8). 245-543. 2. วรยุทธ สถาปนาศุภกุล. (2560). ผลสัมฤทธิ์การบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว และเทศบาลตำบลเหมืองแก้ว จังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่</i> , 18(1). 114-124.
ผลงานการวิจัย	:	วรยุทธ สถาปนาศุภกุล. (2560). คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่ พึงประสงค์ตามทัศนะของประชาชนอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นายสรวิศ พรหมลี
ตำแหน่ง	:	ผู้ช่วยนักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2561 ร.ม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2559 ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
ผลงานทางวิชาการ	:	1. จรูญศักดิ์ แพง, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสาร์โรง และสรวิศ พรหมลี. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสาร มมร วิชาการล้านนา</i> , 8(1). 101-108. 2. อุเทน ลาพิงค์, ทิตติยา มั่นดี, พิมภัสสร เต็ดขาด, เขมินทรา ตันธิกุล และสรวิศ พรหมลี. (2561). แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสารวิชาการธรรมทรรศน์</i> , 19(2). 61-70.
ผลงานการวิจัย	:	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา